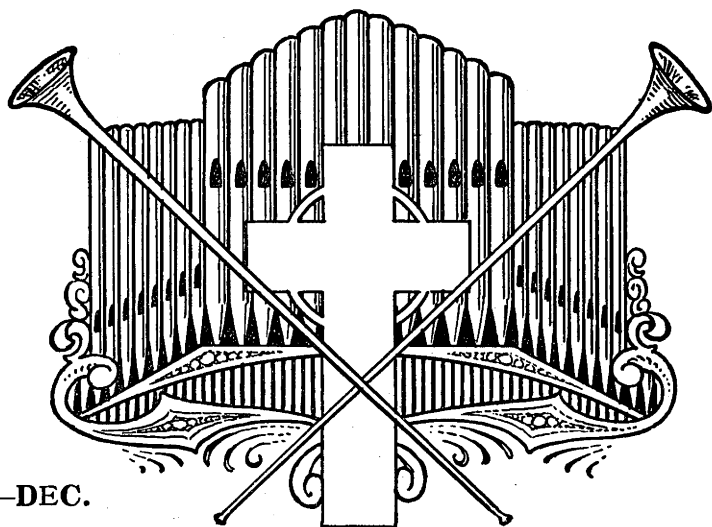

TIDSKRIFT FÖR KYRKOMUSIK OCH SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

NOV.—DEC.

1927.

UNDER MEDVERKAN AV
PROFESSOR *OTTO OLSSON*, STOCKHOLM, MUSIKDIREKTÖR *SVANTE SJÖBERG*, KARLSKRONA
SAMT KOMMINISTERN, TEOL. LIC. *KNUT PETERS*, HÄSTHOLMEN
UTGIVEN AV KOMMINISTER *ARTHUR ADELL*, STJÄRNORP
REDAKTIONENS ADR.: *STJÄRNORP*, RT. 4 A. EXPEDITIONENS ADR.: *GLEERUPS FÖRLAG, LUND*

Innehåll:

Det sjätte allmänna svenska kyrkosångsmötet. — Handboksreformen. Inledningsanföranden av professor *Yngve Brilioth*, Åbo, och musikdirektör *Svante Sjöberg*, Karlskrona, samt diskussionsinlägg. — Meddelanden. — Anmälan. — Musikbilaga: Kantor *Daniel Olson*, Ekeby: Den signade dag, och musikdirektör *Harald Cederwalt*, Norrköping: Det är en kostelig ting. — Prenumerationsblankett för år 1928.

LUND, C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG

Pren.-pris 4:50.

Innehållsförteckning.

Uppsatser.

	Sid.
<i>A. Adell</i> : Handboksreformen	27
— » — Gudstjänst	35
— » — Högmässan	51, 65
— » — Inför kyrkosångsmötet	145
<i>F. M. Allard</i> : Församlingssångens konstituerande moment	97
<i>A. Allwohn</i> : Liturgiska reformsträvanden i det evangeliska Tyskland	114, 137
<i>G. Aulén</i> : Musikaliska Akademien och det kyrkomusikaliska examensväsendet....	33
— » — Handboksreformen (diskussionsinlägg)	190
<i>O. Björstedt</i> : Kantorsfrågans nuvarande läge	67
<i>G. Bokander</i> : Individuella kalkar	40
<i>Y. Brilioth</i> : Individuella kalkar	41
— » — Skriftermål och skriftetal	112
— » — Handboksreformen	177
<i>M. Fornander</i> : Svensk kyrkomusik i Tyskland	140, 155
<i>D. Glimborg</i> : Introitus- och gradualcyklarna	124
<i>B. Haglund</i> : Passionsmusik i Stockholm: Bachs Matteuspassion	71
<i>A. O. T. Hellerström</i> : Den anglikanska gudstjänsten	104, 131, 148
<i>G. Lindberg</i> : Liturgisk-kyrkomusikaliska strävanden i Nordens kyrkor	22, 36
<i>O. Olsson</i> : Ny koralbok för norska kyrkan	17
— » — John Morén	146
<i>K. Peters</i> : Psalmvalet vid högmässan: II. Gradualpsalmen	10, 58, 74
— » — Den Heliga Nattvarden	42
— » — Till frågan om perikopsystemets uppkomst	55
— » — Om nattvarden liturgiska utgestaltung	86
<i>A. Qvarnström</i> : Dopritualet	153
<i>G. Rosendal</i> : Om sakristians helgd	72
<i>D. Rudin</i> : Historiens vittnesbörd om musiken i gudstjänsten	1
— » — Orgeln och den gudstjänstliga musiken	18
<i>A. Runbäck</i> : Introitus- och Gradualpsalmerna	152
<i>S. Sjöberg</i> : Kyrkokören	81
— » — Handboksreformen	186
<i>L. I. Wahlman</i> : Svenska Margareta kyrkan i Oslo (genmåle)	57
<i>H. Weman</i> : Kyrkomusikfesten i Stockholm 13—15 nov. 1926	5
<i>K. M. Westerberg</i> : Svenska Margareta kyrkan i Oslo.....	24
<i>D. Åhlén</i> : Passionsmusik i Stockholm: Schütz' Matteuspassion	70

Redogörelser och större meddelanden.

<i>Sjätte allmänna svenska kyrkosångsmötet</i> : Inbjudan	49
Meddelanden och program	76, 129, 158
Mötesredogörelse	161
Jfr i övrigt	95, 145, 177, 192
<i>Kyrkosångens vänner</i>	27, 59

	Sid.
<i>Sveriges allm. organist- och kantorsförening</i>	28
Linköpingskretsen	29
Lundakretsen	126
<i>Sveriges Kyrkosångsförbund</i>	29, 92
<i>Strängnäs, kyrkosångarförbund</i>	63
<i>Vesper i radioprogrammen</i>	14
<i>Examina vid Musikkonservatoriet</i>	15
<i>Prenumerationsanmälan</i>	16, 192
<i>Sången i söndagsskolan</i>	47
<i>Jubilerande kyrkokörer: Karlskrona</i>	63
Maria kyrkokör i Stockholm	79
<i>Koranordningen i Linköpings domkyrka</i>	79
<i>Större utrymme för kyrkokörer å orgelläktaren</i>	127
<i>Svensk högmässa i Frankfurt a. M.</i>	78, 144
<i>Svensk orgelkonsert i Frankfurt a. M.</i>	159
<i>Kreuzkörens i Dresden 700-års jubileum</i>	15
<i>Kyrkomusikskolor i Tyskland</i>	47
<i>Liturgiska och kyrkomusikaliska kongresser i Tyskland</i>	92
<i>Gosskör vid Vor Frelses Kirke i Oslo</i>	79
<i>Handboksrevisionen i England</i>	47
<i>Kyrklig sångfest i Kristinestad i Finland 25—26 juni 1927</i>	46

Recensioner.

<i>A. Adell: Julboken 1926</i>	13
— » — Julhelg för svenska hem	14
— » — Hymnserien för kyrkokörer	45, 78
— » — T. Strand, Uppslagsbok och Matrikel över organister i Linköpings stift..	62
— » — G. Lizell, Det nya handboksförslaget	77
— » — Lunds domkyrkas körsång	78
— » — Psalmbokseditioner	142
— » — Smend, Vorträge und Aufsätze	157
— » — Anslag för kyrkans vapenhus.....	158
<i>Y. Brilioth: S. Stadener, Skriftermål och skriftetal</i>	112
<i>K. Peters: Y. Brilioth, Nattvarden</i>	42
— » — H. Grisar, Das Missale im Lichte römischer Stadtgeschichte	55
— » — Samlaren, årg. 7	94
— » — Kyrkohistorisk årsskrift, årg. 26	94
— » — Smend, Handagende	95
— » — Der deutsche Dom.....	125
<i>G. Rosendal, Adell och Peters, En liten bönbok; Vid vår kyrkogång</i>	72

In Memoriam.

<i>Musikdirektör Oscar Sandberg, Stockholm</i>	13
--	----

Musikbilaga.

	Häfte.
<i>J. S. Bach: Fughetta över melodien till sv. ps. 105</i>	3
<i>H. Cederwall: Preludier för påskhelgen (koralerna 104, 105 och 109)</i>	3
— » — Det är en kostelig ting	11, 12
<i>J. Morén: Motett</i>	6
<i>D. Olson: Den signade dag</i>	11, 12
<i>O. Olsson: Preludium till sv. ps. 298</i>	6

Centraltryckeriet

NOTSTICKERI

och tryckeri för

MUSIKALIER

alla slag.

Stockholm

Vasagatan 16 & 18 - Vid Centralstation och Spårvägens huvudlinjer

Blüthner

"Pianos Stradivarius"

och

RÖNISCH

Pianinon och Flyglar

A.-B. J. Ludv. Ohlsons Pianomagasin

Etabl. 1856.

Hovleverantör hos H. M. Konungen.

Etabl. 1856.

Birger Jarls gatan 15 - Stockholm.

Vänd Eder förtroendefullt till bolagets verkst. direktör, Musikdir. DAVID ÅHLÉN, som kostnadsfritt utväljer och approvar instrument. Hög rabatt åt kyrkomusiker och präster. Förmånliga avbetalningsvillkor.

Från stift.

Västerås stift. Gustafs och St. Skedvi kyrkor. Den 23 okt. kyrkokonsert. Medverkande: Kyrkokörerna i Gustafs och St. Skedvi, Gustafs orkester, organisterna Anders Bond och Viktor Andersson. Program: Hauptmann: Gör porten hög, Josephsson: Se din konung kommer, Morén: Var kristtrogen, Croft: Vi höja banéret, Vulpius: Hedningar alle, loven Gud, Morén: Gud har av sin barmhärtighet, Latinsk passionsleis, Bach: O, huvud blodigt sårat, Ebeling: Han är uppstånden, Franck: Kom, helge Ande, Mozart: Vilken är den stora skaran, Mendelssohn: Vaker upp, Händel: Hallelujakören (med orkester) Orgel: C. Franck: Chorale, a; J. S. Bach: Toccata C-dur och Adagio.

Lunds stift. Lunds domkyrka. Domkyrkokören har utfört: Mikaelidagen: Orlando di Lasso: Gud vare tack och ära. 4:e bönd.: Bach: Lovad Herren Gud i alla himlazoner. Allhelgonadag: Abt: Högt ovan stjärnorna; Gustav-Adolfs-vesper: Freilitz: Saliga äro de som höra Guds ord. 1 S. i Advent: J. B. Dykes: Hosanna. — Domkyrkans tionde musikafton ägde rum den 7 oktober; medverkande voro: fru Nora Duesberg-Baranowski (violin), kand. H. Strömberg (violoncell), d:r Y. Plym-Forsell (sång) och d:r P. Noderman (orgel). Programmet upptog: 1) Felix Mendelssohn-Bartholdy (1809—1847): koral-fantasi för orgel ur op. 65; 2) Tommaso Vitali (omkr. 1700): Ciaccona för violin (med orgel); 3) Johannes Brahms (1833—1897): Op. 121: Vier ernste Gesänge: a) Pred. Sal., Kap. 3: Denn es gehet dem Menschen —; b) Pred. Sal., Kap. 4: Ich wandte mich —; c) Jesus Sirach, Kap. 41: O Tod, wie bitter bist du —; d) St. Pauli an die Korinther, Kap. 13: Wenn ich mit Menschen- und Engelszungen redete —; 4) Johan Svendsen (1840—1911):

två harmonisättningar: a) svensk folkvisa; b) Schumanns Abendlied. — Som elfte musikafton höll prof. Albert Schweitzer den 4 nov. en orgelkonsert med Bach-program: 1) Toccata och Fuga i d-moll; 2) koral-förspel till »Veni redemptor gentium»; 3) koral-förspel till »Sei gegrüsst, Jesu gütig»; 4) fuga i c-moll; 5) koral-förspel till »Schmücke dich, o liebe Seele»; 6) koral-förspel till »Jesus meine Zuversicht»; 6) fuga i F-dur. — Den 17 nov. hölls den tolfte musikaftonen under medverkan av Katedralskolans gosskör och Lunds motettsällskap samt medlemmar ur Katedralskolans orkester; dirigent: musikdir. Oskar Mellander. Program: Mendelssohn-Bartholdy: Trauermarsch; Enrico Bossi: Ecce panis (ur Canticum Canticorum); L. Cherubini: Graduale och Sanctus (ur Requiem i C-moll); Ch. W. Gluck: Reigen seliger Geister; F. Hermann: Andante; Widéen: Kring jorden skall höras; Strobelt: Nu har jag ro; Wennerberg: Davids 24 psalm. — Domkyrkans 13:e musikafton ägde rum den 29 nov.; medverkande: domkyrkoorg. Ivar Widéen, Skara, och lärarinnan Vilma Skog, Åmål. Program: J. S. Bach: Fantasia; Stradella: Kyrko-aria; Bach: orgelkoral: »In dulci jubilo»; gammalkyrkliga sånger: a) In dulci jubilo (enl. 1697 års koralbok); b) Den signade dag (Mora-tradition); c) Till himmelen, dit längtar jag (mel. från Dalarne); d) Nu vilans dag förflutit (tonsats H. Isaak); Arcadelt-Liszt: Ave Maria; Widéen: O Jesu Christe care; Widéen: Koralfantasi: »Eja mitt hjärta»; Gounod: Jerusalem.

Malmö S:t Petri kyrka. Den 5 nov. orgelkonsert av prof. Alb. Schweitzer: Bach: Preludium och fuga i e-moll; koral-förspel till »Veni redemptor gentium»; koral-förspel till »Schmücke dich, o liebe Seele»; fuga i g-moll; Cesar Franck: Cantabile och Bön.

Till Red. insänd litteratur.

Från Diakonistyrelsens förlag, Stockholm:

Emil Liedgren: Den andliga sången på anglosachsisk mark. 176 s. Upps. 1927, hft. 3: 25, inb. 4: 25.

Paul Nilsson: Sol och stål, 128 sid. Skövdé 1927, hft. 3: 50.

Kyrklig sång för ungdom i församling, skola och hem. 2:a uppl. 240 sid. Kloth. 0: 95.

Sam Stadener: Herdabrev till Strängnäs stift. 2:a uppl. 146 sid. Upps. 1927, hft. 2: 75.

Från Leopold Klotz, Gotha:

Rudolf Otto, Gustav Mensching, René Wallau: Liturgische Blätter: 2:e Reihe Heft 3. Neue Gebetslieder zur Lesung für das Kirchenjahr. 147 s. Gotha, Mk. 1: 60.

Hirschs Pianomagasin A.-B.

Konserthuset, Stockholm.

Sveriges äldsta och ledande firma inom branschen. Konstnärlig rådgivare: Förste Hovkapellmästare *Armas Järnefelt*.

Filialer i: Härnösand, Kalmar, Linköping, Sundsvall och Västerås.

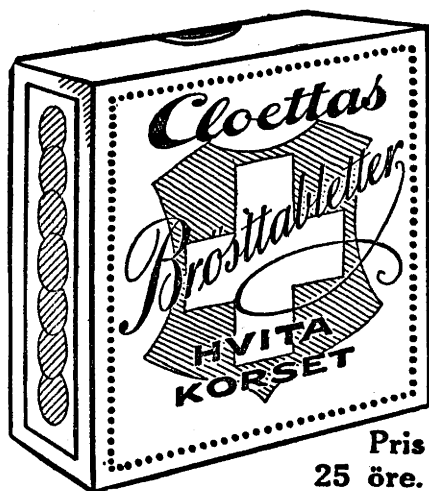
Ensamförsäljare i Sverige för världsmärket:

Flyglar.

Pianinon.

Tag det rätta — tag *Cloetta*

Brösttablett

HVITA KORSET

har på sista tiden rönt en sådan stor efterfrågan på grund av sin goda smak och sitt billiga pris men framför allt på grund av sin desinfekterande och läkande inverkan vid förkylning.

Det sjätte allmänna svenska kyrkosångsmötet

tillika

Den första allmänna kyrkosångshögtiden.

Det må genast få sägas, att höstens kyrkosångsmöte blev en kyrkomusikalisk högtid av åtminstone för svensk landsort osedvanliga mått. Många faktorer spelade härvid samverkande in. Deltagandet blev över förväntan gott. Av sångare hade man från lokalstyrelsens sida meddelat sig kunna mottaga ett tusental. Antalet blev fulltecknat. Icke mindre än ett sjuttio-tal körer från Lunds, Växjö, Skara, Strängnäs och Västerås stift samt ärkestiftet hade sänt större eller mindre kontingenter. Med särskild glädje möttes meddelandet, att det blivit Engelbrekts kyrkokör möjligt att medverka. Med spänning motsågs framträdandet av denna de svenska kyrkokörernas skolade elit-tropp. Såsom föredragshållare och orgelsolisterna hade ett antal av de yppersta krafterna i Sverige och Tyskland ställt sig till förfogande.

Så kom mötet också att omfattas med stort intresse av präster och kyrkomusici men ock av kyrkomusikaliskt intresserade lekmän. Från de nordiska grannländerna hade ett osedvanligt stort antal gäster infunnit sig.

Den stad, som mötet gästade, visade många och påtagliga bevis på sin glädje över att mötet förlagts dit. Deltagandet från allmänhetens sida såväl vid gudstjänsterna som vid konserterna var utomordentligt livligt. Stadens myndigheter och pressen visade stor välvilja, och hemmen hade i tacknämlig omfattning öppnats för deltagarna.

Allt kom så att samverka till att det vilade glans och högtidsstämning över mötet.

Här må nu en återblick få göras på de innehållsmättade dagarna.

Fredagen den 14 oktober

var samlingens dag. Med middags-tågen fördes gästerna till mötesstaden, som mötte dem med strålände höstsol och vajande fanor. Det gällde att från stationen snabbt uppsöka det logi, som mötesbyrån på förhand lämnat anvisning om, ty redan kl. 4 skulle den stora rikskören vara samlad.

Kyrkoherde Allards hälsning till sångarna.

Då den första gemensamma repetitionen i domkyrkans koromgång med den sammanslagna kören skulle taga sin början, trädde kyrkoherde Allard fram och höll, sedan man gemensamt sjungit psalm 268, följande välkomsttal till sångarna:

Sveriges kyrkosångsförbunds centralråd ber att genom mig få hälsa eder alla från norr och söder, öster och väster hjärtligt välkomna till denna vår första svenska kyrkosångshögtid.

När man i våra dagar blickar ut över allt Sveriges land och ser, huru mäktiga katedraler liksom små åldriga landskyrkor på ett pietetsfullt sätt bringas i stånd att värdigare fylla sin höga uppgift, märker man nogsamt, att vi leva i en nydningens tid. Regenerationen går liksom utifrån och inåt. De med sköna och kostliga ting smyckade templen fyllas ock med nya andliga krafter till höjandet av det gudstjänstliv, som lever där inne. Där om bär just den nyvaknade sången och musiken vittnesbörd. En ny tunga har dessa sista år givits kyrkofolket att sjunga med. Den sång och musik, som vid detta möte skall ljuda, kommer att tona över allt Sveriges land och sträcka sina verkningar långt utom dess gränser. Till denna omfattande uppgift äro vi alla vid denna

sånghögtid kallade. Den evangeliska kristenhetens blickar vila i dessa dagar på oss, dess öra lyss efter våra toner. Vi känna alla därvid vårt stora ansvar, från sångaren i ledet upp till sångledaren, att vi må spänna varje nerv till att göra vårt allra bästa. De främsta ledare, under vilka vi i gångna år fostrats, skola föra oss i elden. Vi stå med i den stora kyrkliga väckelsen, som börjat med helgedomarnas restaurering för att sedan omfatta de andliga ting, som där inne ha hemortsrätt. Och vi känna redan en försmak av den stora sångarglädjen till helig tjänst omkring Herrens altare. Det har behagat den Högste att låta dessa förnyelsens krafter vakna till liv även i den heliga sångens toner på vägen inåt, för att föras inåt, alltså inåt mot gudstjänstlivet allra heligaste. Det är sång ej blott »till Lyst» såsom vid en annan sångarhögtid, utan det är till helig offertjänst, för att offra lovets offer, d. ä. frukt av läppar, som prisa Guds namn. Det vare alltså den tanke, som från första stund, då vi i dessa högtidsdagar mötas ansikte mot ansikte, må sätta sin prägel på vår kyrkosånghögtid.

Varen därför alla välkomna till heligt och troget sångarvärv, till lyftande och eggande sångarglädje, till skapandet av en minnesrik sånghögtid, och må dess verkningar gå vida ut över hela vårt land och gripa djupt in i våra själar till en ny dag av sång och glädje, av gudaktighet och liv i den kyrka, vi tjäna!

På kyrkoherde Allards förslag beslöto sångarna härefter avlåta hyllningstelegram till konungen, till mötets höge beskyddare kronprinsen, till kronprinsessan, som tyvärr av opasslighet var förhindrad närvara vid högtidligheterna, till statsrådet Almqvist, kyrkosångarnas nestor biskop Ullman, hedersledamoten i K. S. V:s centralkommitté, f. kantorn i Hedvig Eleonora förs. i Stockholm John Morén samt slutligen till Evangelischer Kirchengesangverein für Deutschland, som höll sammanträde i Nürnberg. Svarstelegram ingingo ock från dessa under högtidens lopp.

Musikstunden i domkyrkan.

Den inledande musikstunden i domkyrkan, till vilken inträdet var

fritt, hade samlat en så talrik publik, att alla sittplatser voro upptagna och en stor del av ståplatsutrymmet var taget i besittning. Kyrkan strålade i riklig belysning med levande ljus och blommor på altaret och gav ett synnerligen festligt intryck. Musikstunden inleddes med ett orgelsolo, utfört av domkyrkoorganisten R. Darell: Handels preludium och fuga, varpå följde körsång av Linköpings stifts kyrkosångsförbund — en blandad kör på cirka 300 personer under musikdirektör Harald Cederwalls, Norrköping, dirigentskap — som utförde två hymner av Bach och en av Franck. Kören, som var uppställd bakom altaret, klingade frisk och fyllde väl dömen. Efter en psalm trädde biskop Aurelius — för första gången i sitt nya ämbete — upp på predikstolen och höll följande anförande:

Biskop Aurelius' predikan.

Sången skall i dessa dagar stiga i våra tempel i denna stad, och orgeltoner skola brusa. Vittne skall det bära — så önska vi — om det som nu lever inom våra kristna församlingar och som sträcker sig efter att icke blott få sägas, utan ock få tona ut. Och vittne skall det bära om hur vi vilja se ett dyrbart arv förvaltadt, ett tonernas arv från kyrkans förgångna tid.

1. Låt oss då denna första aftonstund av vårt möte stanna helt stilla inför några röster ur det förgångna. Vi gå till kristenhetens födelsetid. Vi söka upp en nybildad kristen församling i Mindre Asien i staden Kolossae. Den har fått ett brev från aposteln Paulus och detta läses under lyssnande andakt i församlingen. Och så kommer föreläsaren av brevet till de ord, som vi nu finna i kap. 3, vers 16: »Undervisen och förmanen varandra i all vishet, med psalmer och lovsånger och andliga visor, och sjungen med tacksägelse till Guds ära i edra hjärtan!», Vi få tänka oss, att det icke dröjer länge i Kolossae efter den hälsningen, tills församlingen sjöng, som aposteln ville det, av hjärtans lust både psalmer och lovsånger och andliga visor. Det var icke något nytt brevet därmed lärt de kolossiska kristna. Det var en konst de kunde förut. När Paulus skriver som han gör,

är det som hörde vi tvärs genom orden maningen: Öven nu denna sångens konst så som den är i bruk hos er, varen flitiga däril!

Förklingat har denna gammalkristna församlingssång. Men ett återljud dröjer dock kvar i aposteln ord. Och tre makter känna vi där igen, vilka leva i sången. Det är *hjärtats* deltagande; vi kunna ju kalla det *innerligheten* och *uppriktigheten*, hjärtats 'enfald'. Det är vidare en innerlighetens och uppriktighetens nära släkting: *tacksamheten*. Och det är till slut och den ivriga strävan till *inbördes uppbyggelse*. Och alltsammans sjunker det in i *glädjen* som i en stor famn. Blott den förnimmer något av urkristendomens levande ande, av dess hjärtas slag, som ser, hur glädjen, glädjen att få frambära till Gud ära och lov och pris, är grundstämningen, är den ljusa klangbotten, mot vilken *alla* det dagliga livets strängar ljuda och som tvingar själva lidandet att klinga med. Tänk på, hur ofta Paulus för oss är ett vittnesbörd härom; tänk på Rom. brevets 8:de kap!

2. Och nu fråga vi: var är källan till dessa produktiva inre krafter, som behärskat den urkristna församlingens icke blott tal, predikan, profetia, utan ock i högsta grad dess psalm och lovsång? Var är deras källa? Låt oss gå en omväg och spörja: hade icke redan denna begynnelse-tidens kristna församling ett kostbart sångernas arv att förvalta? Fingo ej de allra första Kristus-trogna en skatt av psalmer och lovsånger som faddergåva? Låt oss gå upp till Jerusalem! Där lära vi känna ett folk med en psalmbok utan like, en ärevärdig psalmbok med 150 nummer. Hör hur sången strömmar från det heliga templet där folket dagligen samlas till gudstjänst! När under prästens offerhandling det ögonblick kom, då han böjde sig ned, tog kannan och utgöt drickoffret vid brännofferaltarets fot — hör hur Syraks bok beskriver vad som då skedde: »Då stötte Arons söner i basun och blåste i trumpeterna av drivet silver. De läto en stark trumpetklang ljuda för att bringa folket i äminnelse inför den Högste. Då skyndade på en gång allt folket att falla ned till jorden på sina ansikten för att tillbedja sin Herre, den allsmäktige Guden, den Högste. Och sångarna prisade honom med sina röster, och i det fyllda templet ljudt ljuvligt deras sång.» Så förtäljer Syraks bok och ur annan källa är oss uppgiften bevarad, vilka sånger Arons söner, leviterna, sjöngo. Det var Davids psalmer. Var veckodag hade sin psalm — vi veta också vilken.

Sitt svar får musiken och sången i folkets bön med ansikten böjda till jorden. Och bland dem som så bedja finna vi förstlingen av alla kristna församlingar, de första Kristustroende i Jerusalem. Skaran av dem håller troget samman; de ty sig innerligt till varandra. Men *med vilja* de vara i dessa samma tempelhallar, där deras mästare lärde. Än är tempelgården dem ett andligt hem. Apostlagärningar betyga för oss (2:46): »ständigt, var dag, voro de endräktigt tillsammans i helgedomen». Och om Petrus och Johannes höra vi att de gingo upp till helgedomen just till den judiska bönegudstjänsten.

Davids psalmer brusade således kring dessa första kristna. Och vi veta, hur de med ivriga händer grepo efter Israels heliga skrifter och gjorde dem till sina; hur också psalmernas bok — deras herres och mästares psalmbok — blev dem en kostbar klenod. Sekler ha se'n gått och den heliga skatten har troget bevarats och brukats. »Lova Herren min själ och allt det i mig är Hans heliga namn!» Den tonen har ljudit genom kristenhetens långa liv. Den har omsvept församlingen som genom ett kringvärvande fjärrverk. Den har givit gudstjänsterna vigning och andeburen skönhet. Den har älskats i hemmen. Den har klungit in i hjärtan. Och den har — hur uråldrig den än är — gestaltats ung och frisk i allttjämt nya tonskapelser. Den lever i Gellerts och Beethovens: »I himlar, sjungen den Eviges äral» Vem i vår kyrka vill mista den av Davids psaltare allttjämt befruktade kyrkosången, stämd till lov och pris och tillbedjan inför Honom, som uppenbarar sin härlighet och sitt majestät, sin nåd och barmhärtighet?

3. Och dock — när vi frågade efter, var källan fanns till dessa inre krafter, som levde i de kolossiska kristnas 'psalmer och lovsånger och andliga visor', så går det *icke* — som vi veta — att stanna inför det jublets, tacksägelsens, lovprisningens arv, som hämtats från Israel och som sökte sig väg i dess gamla psalmer. Det står något mer i Apostlagärningar om den första församlingen i Jerusalem än att den endräktigt höll samman i helgedomen. Det står också att de »hemma i husen bröto bröd och äto med fröjd och i hjärtats enfald och lovade Gud». Och nu skola vi begrunda vad det var som gav ord åt *den* lovsången och spände dess sträng. Låt oss då gå tillbaka helt kort i tiden från de dagar, då de Kristustroende samlades till bön på tempelplatsen. Vi stå utanför den höga tempelmuren. Det är kväll och en liten hop män beger sig

ned i Kidrondalen. De äro tolv — en av den vanliga kretsen fattas i denna stund. Det är Jesus och hans förtrogna. De komma från en måltid — påskmåltiden — och de ha nyss avslutat den med sång. Jesus har med sina lärjungar uppstämt 'lovsången' — såsom det heter i evangeliet. Vilken var denna lovsång? Till firandet av påskmåltiden hörde hos judarna, att man sjöng en grupp av Davids psalmer, en grupp som kallades Hallel. En del av dessa psalmer sjöngs före, en del efter måltiden. Denna andra, avslutande del begynte med ps. 114 eller 115 och man vet, att den omfattat den 118:de psalmen, vars första vers »Tacken Herren, ty han är god, ty hans nåd varar evinnerligen» möjligen upprepades antifoniskt.

När vi tänka på, att Jesus, följande sitt folks sed, med de sina sjöng denna psalm, genomlysas då icke särskilt några verser av psalmen av ett egendomligt ljus? Diktaren sjunger: »Den sten, som byggningsmännen förkastade, har blivit en hörnsten. Av Herren har den blivit detta; underbart är det i våra ögon.»

Vi veta, varifrån det ljuset strålar ut, som dessa verser få. Innan Jesus och lärjungarna uppstämde det sista Hallel, har han i deras krets brutit brödet och gjutit vinet. Han har i denna handling låtit de sina se vad hans död betydde och han har i hävornas njutande låtit dem liksom i förväg förnimma frukten av den Guds gärning, som hans död innebär. Hans ord »för eder», »för många» — de bära i sig det underbara ljus, den självutgivande kärlekens ljus, som fyller stunden. Och hans ord beseglades av hans kors. Än mer: de blevo verklighet i evangeliet om den uppståndne levande Herren.

Nu förstå vi, vad det var som gav ett nytt sångens tema åt dem som trodde; vad det var som tände hjärtana, födde den ständiga tacksägelsen, blev ämnet för dagarnas inbördes undervisning och förmaning och uppbyggelse, väckte den jublande glädjens både gåva och plikt.

Vi förstå, hur den nya tonen välldes fram, när man samlades hemma i husen och bröt brödet och åt med fröjd och i hjärtats enfald och lovade Gud. Vi förstå, hur glädjens ande tolkade de gamla psalmerna och diktade nya 'psalmer och lovsånger och andliga visor'.

Om den Eviges härlighet sjöng man alltjämt — liksom i Davids psaltares tider. Men nu hade hans härlighet och nåd fått en uppenbarelse, sådan som ännu intet öga sett och intet öra hört och ingen människas hjärta kunnat tänka. Nu var be-

frielsen, förlösningen där för varje skuldbelastat hjärta. Den var där som en gripbar verklighet i Kristus.

*
*
*

Än öser vår sång och vårt spel ur denna ousinliga källa — Guds kärleks gärning i Jesus Kristus. Det blev sanning om honom, det diktaren sjunger i 118:de psalmen: »Jag skall icke dö, utan leva och förtälja Herrens gärningar». Och vi stå under den sanningens välde. Han lever och förtäljer också oss Herrens gärningar, och *alla* få de sin förklaring i denna gärning på korset.

Så må då den äkta kristna glädjen och tacksamheten för den allsmåttige Gudens obegripliga barmhärtighet mot oss i Jesus Kristus vara kraften som strömmar i all vår sång. Sträcker sig det fatiga människohjärtat upp emot levande Gud i tro — då skall Han själv röra vid hjärtats strängar och den konstlösaste, den enklaste psalmsång skall bli en sång till *Hans ära*.

Till Hans ära lände dessa dagar och allt vad under dem skall förhavas! Må vi alla få känna, hur det gäller om vårt möte — såsom det förvisso skall gälla om varje dag i den kristnes liv — det ord, som jag nu till sist vill anföras ur den 118:de psalmen:

»Detta är den dag som Herren har gjort; låtom oss på den fröjdas och vara glada!»

Och låtom oss tacka Gud för sångens och musikens gåva! Nog ha vi av »jordens sorg och dagens tunga». Också de äro Guds sändebud, också de skola ha sin tid.

»Men när tempelsången stiger andaktsfull mot himlens höjd, oro stillas, klagan tiger, hjärtat slår av helig fröjd. Själén då, från jordens grus trängande till Faderns hus, himlens tungomål re'n talar och av hoppet sig hugsvalar.

O min själ, du skall dig svinga till det Salems berg en gång, där kerubers harpor klinga bland de sällas segersång
Låt ditt lov, ditt böneljud gå i förväg hem till Gud, medan än du, följd av sorgen, irrar utom fadersborgen.»

Amen.

Under orgelledsagning upptogs nu kollekten, som tillföll de blinda

inom Östergötlands län och som men 124 avslutades denna inledande uppgick till 485 kronor. Med ytterligare några orgelnummer och psal- musikstund, ett mäktigt anslag till vad komma skulle.

Lördagen den 15 oktober.

Dagen inleddes med *liturgisk morgonbön* i Domkyrkan kl. 10 f. m. Härvid framfördes en musikalisk nyhet: kantor Daniel Olsons tonsättning till den kristliga dagvisans andra och tredje verser. Denna framfördes av Norrköpings kyrkosångsförbund under direktör H. Cederwalls ledning. Morgonpsalmen 429 bildade övergången till den liturgiska delen, vilken utfördes enligt den gamla ordningen för Lundes efter den för kyrkosångsmötet sammanställda och till mötets handbok vidfogade Tidegården. Denna liturgiska gudstjänst utfördes, liksom Tidegården för övrigt vid mötet, av en mindre kör av kvinno- och mansröster, vilken hade sin plats i koret.

Med de sista verserna av den nämnda Gerhardt-Spegelska morgonpsalmen avslutades morgonbönen, varpå biskopen i Karlstad, d:r J. A. Eklund besteg predikstolen för att tala över ämnet: »Till högmässa». Föredraget kommer att in extenso införas i ett kommande nummer. De båda sista verserna av den första psalmen i psalmboken följde på föredraget.

Från kyrkan skyndade kyrkosångsmötets deltagare ut till Borggården för att intaga position för allmän fotografering. För åskådaren var det en verkligt imponerande syn med den stora skaran framför Borggårdens höstgranna träd, varom ännu det vällyckade fotografiet vittnar.

Efter denna korta rast i det fria samlades sångarna på nytt i Domkyrkan till fortsatt repetition. Så

intensivt upptagen blev tiden under alla dagarna.

Kl. 4 på e. m. var S:t Larskyrkan samlingsplatsen för kyrkosångsmötets deltagare, som till trängsel fyllde det nyligen restaurerade templet, vitt berömt för sin utomordentliga akustik.

Den första orgelkonserten.

Programmet var i sin helhet hämtat från en till 1500- och 1600-talen begränsad tidsperiod och gav därigenom dels en bild av den kyrkliga musikens standpunkt vid detta tidsskede, och dels ett tillfälle att närmare lära känna klangverkan och kompositionsbyggnad hos verk tillkomna under tiden närmast före Bach, den store mästaren och nydaren särskilt på kyrkomusikens område.

Som orgelsolist vid denna konsert hade medverkan förvärvat av professorn vid Musikaliska Akademien direktör Otto Olsson.

Programmets första avdelning upptog Canzona av Gabrieli, Pavane av W. Byrd, en engelsk 15—1600-talskomponist, Pastorale av Frescobaldi, en verklig liten pärla; vidare förekom ett koralpreludium av Scheidt, Toccata sexta av Muffat (ur Apparatus musico-organisticus 1690), samt Passacaglia av Buxtehude, den på J. S. Bachs tid levande orgelmästaren i Lübeck, den sistnämnda en stort anlagd komposition, som gjorde ett mäktigt intryck. Den andra, avslutande orgelavdelningen bjöd på Ciaconna av Pachelbel, koralvariationer av Böhm, även dessa båda Bachs sam-

tida, samt Musette av Dandrien och Prélude av Clerambault. Om utförandet skriver i Östergötlands Folkblad kompositören Josef Jonsson: »Otto Olsson är mästare på sitt instrument, med blick för olika stil förstår han att klart gestalta den klassiska stilen, så att linjen framstår som det primära, och han aktar sig dessbättre för att med någon modern registreringskonst färglägga dessa gamla verk, som nästan ha något av pennteckningens eller träsnittets asketism över sig.»

Från den för-bachska tiden härstammade även de tre körsaker, vilka Strängnäs stifts kyrkosångarförbund under musikdirektör Adolf Andréns ledning utförde vid konserten. Vittoria, Isaac och Ducis voro företrädare. Det sätt, varpå körförbundet bragte dessa gamla mästare till utförande, måste betecknas — och betecknades enstämmigt av deltagare och kritik — som utomordentligt förnämt och verkligt mönstergillt.

Eftermiddagens mellantimmar voro anslagna åt repetitioner med de separata körerna, för vilka musiksalar i de olika läroanstalterna i staden upplåtits. Linköpings stifts kyrkosångsförbund avhöll under tiden sitt årsmöte och hälsade därvid sin nye hedersordförande, biskop E. Aurelius.

Kyrkosångsförbundets första kyrkokonsert.

När klockan närmade sig 8 på aftonen, utgjorde återigen Domkyrkan målet för mångas vandring. Genom västportalen trängdes åhöreskaran — redan tidigt på eftermiddagen voro biljetterna slutsålda. Samtidigt samlades sångarna i kyrkans väldiga koromgång; för dem voro nord- och sydöstportalerna reserverade.

Tack vare Domkyrkans utomordentliga möjligheter i utrymmeshänseende kunde de vid konserten medverkande körerna placeras på olika ställen, varigenom numren kunde följas snabbare på varandra. På orgelläktaren hade Lunds Kyrkosångsförbunds kör under dir. Olof Wadborgs, Kristianstad, ledning fattat posto, i koromgången Västergötlands körförbund under kyrkoherde David Lindholm, Härene. Ledarna hade valt mera moderna kompositioner: lundensarna inledde med Kiels krävande: De som så med tårar och Widéens: Vi för korset ödmjukt falla; västgötarna svarade med Weebers: O, Guds lamm och Widéens: Helga natt, jag hälsar dig. (Inom parentes må här den reflexionen göras, att man vid mötet fick ett livligt intryck av huru populär och uppskattad i kyrkokörerna direktör Widéen blivit genom sina kyrkohymner.) Att söka karaktärisera och bedöma de olika körernas framträdanden skall ej här försökas. Svårigheterna att eliminera bort de besvärliga akustiska förhållandenas influens äro alltför stora. Men redan dessa anslag till musikfesten gävo ett starkt intryck av att det röstmaterial, som står kyrkokörerna till buds, är ypperligt och att det redan, efter så jämförelsevis kort arbetstid, inom körförbunden finnes en högeligen respektabel körkultur. Dessa intryck blevo — det vare redan här sagt — på ett markant sätt verifierade under de följande numren på den första kyrkokonserten, liksom av erfarenheterna från de kommande dagarnas bekantskap med de svenska kyrkokörernas sammanslutningar.

Givetvis voro dock de största förväntningarna knutna till den stora rikskörens framträdande. Tack vare det stora utrymmet i koromgången kunde de till ett tusental uppgående

sångarna ordnas utan att alltför mycket framträda inför åhörarna. Bakom korets pelare skymtade huvud vid huvud av den väldiga skaran. Rikskörens fyra nummer markerade kyrkoårets första hälft: advent (Händel: Dotter Sion), jul (Praetorius: Det är en ros utsprungen), passionstiden (Hassler-Bach: O, huvud blodigt sårat) och påsk (Klein: Kläd dig i helighet och frid). Direktör H. Cederwall stod för af-tonen såsom den månghövadade skarans ledare. Trots den korta tid, som stått till buds för samövning, utmärkte sig rikskörens sång redan vid detta första framträdande genom precision och i klangligt hän-seende av en präktig homogenitet. Ståtligast kom detta till uttryck i den första och sista av sångerna.

Västerås Domkyrkokör under dir. Herman Lindqvists ledning avslutade konserten. Även denna kör stod placerad på läktaren. Kören hade upptagit Palestrinas: O, Guds lamm, Mendelssohn 43 psalm samt tvenne körer ur dirigentens jubileumskantat, författad till årets stora reformationsminne. En särskild eloge är dirigenten värd för utförandet av den första av de nämnda körerna. Palestrina står även för den svenska evangeliska kyrkomusiken såsom en av de oförglömmeliga mästarna. Tyvärr kunde detta ej tillbörligt komma till uttryck på kyrkosångsmötets program; hade Arosiensens ej upptagit denna komposition bland sina körer, skulle han ej varit representerad. I den tolkning av mästarens Agnus Dei, som domkyrkokören skänkte, förmedlades dock till åhörarna en livlig förnimmelse av den skapande kraften hos denne 1500-talets stormästare inom kyrkomusiken.

Från upplevelserna i Domkyrkan skyndade mötets deltagare till den

Allmänna mottagningen

som ordnats å läroverkets aula, dels för att mötet skulle bli i tillfälle att offentligt tacka Linköpings stad och dess hem, dels ock för att hälsa de främmande gästerna, dels — och icke minst — för att ge sångarna ett om än ringa tillfälle till samvaro under gemytliga former. Tyvärr gick den senare tanken om intet, eftersom den officiella delen på grund av talens mängd och längd drog allt för långt ut på tiden. Emellertid: en stämning av otvungen glättighet och naturlig festlighet präglade mottagningen.

Sedan man samlats under dämpad orgelmusik, hälsade lokalbestyrelsens ordförande, kyrkoherde Allard, samtliga gäster välkomna och uppläste en del ankomna telegram. Efter konungens telegram sjöngs kungssången. Stadsfullmäktiges ordförande, dr Sederblad, framhöll i sitt svar den glädje man i denna gamla kulturstad kände över att detta möte blivit förlagt hit, och välkomnade å stadens vägnar alla sångare och musici. Musikdirektör S. Sjöberg, ordförande i Sveriges allm. organist- och kantorsförenings centralstyrelse, frambar kyrkomusikernas tack, och hovpredikanten Paul Nilsson tackade å kyrkosångarnas vägnar.

Prof. Aulén ledde därefter »förhandlingarna». Efter att ha berört det nu pågående omdaningsarbetet på gudstjänstlivets område och dess strävan att finna och bevara svensk evangelisk tradition, vände han sig till Musikaliska akademiens representant, regeringsrådet G. Thulin, samt Sveriges körförbunds ordförande, överdirektören, f. statsministern R. Sandler. Sedan »Du gamla, du fria» sjungits, svarade dessa båda i uppmärksammade anföranden. Den förre betonade akademiens glädje över och plikt att stödja kyrkomusiken, ej minst den frivilliga, och i den senares väl formade yttrande röjdes förståelse och sympati för Musica sacra och dess målsmän.

Därefter presenterades gästerna från Danmark, Finland, Norge och Tyskland med korta anföranden, åtföljda av resp. länders nationalsånger, varpå vederbörande representanter höllo med applåder mottagna yttranden, av vilka de på tyska efteråt kort tolkades av prof. Aulén. Högdepunkten av begeistring nåddes, då till sist prof. A. Schweitzer, »doctor universalis», så-

som prof. Aulén med en blandning av skämt och allvar kallade honom, blev föremål för en spontan och hjärtlig hyllning, som gällde ej minst läkaremissionären. Denne svarade i ett briljant anförande. Han hade ingen hälsning att framföra från Ekvatorialafrika, varifrån han kommit på kal- lelse från en svensk kyrkoherde, ty där funnos inga Bach-sällskap eller organist-föreningar e. d., men han hade måst lyda order att tala här i fem minuter, och han önskade svenskt kyrkomusikaliskt arbete

samma harmoniska utveckling, som han under världskrigets och revolutionernas stormar med ädel avund funnit utmärka Sverige.

Sedan förfriskningar serverats i översta korridorerna, höll biskop Aurelius avslutning. Samkvämet upphörde först efter midnatt. — En innehållsfull dag var till ända. En annan lika innehållsfull väntade.

Söndagen den 16 oktober.

Högmässogudstjänsterna i sta- dens båda kyrkor hade samlat väl- diga skaror av deltagare. I Dom- kyrkan, där pastor loci, domprost Sven Carlson predikade över ämnet: »Vad röjer en människas inre?», ut- förde domkyrkokören efter sam- manringningen Bachs sättning av »Dig skall ditt Sion sjunga» och efter tron Commers: »Gud är kär- lek». — I S:t Lars' kyrka predikade professor Gustaf Aulén från Lund över ämnet: »När det omöjliga blir möjligt». Även här utfördes av kyr- kokören Commers nämnda hymn.

Hyllningen för prins Eugen.

Strax före kl. 1 på söndagsmid- dagen hade kyrkosångsmötet anord- nat en uppvaktning på Borggården för prins Eugen.

En tusenhövdad människomassa hade trots duggregnet, som börjat falla, samlat sig kring en öppen fyrkant framför slot- tet. Ett fönster i andra våningen mitt över portalen öppnades och prinsen fram- trädde. Den stora sångarskaran upp- stämde unisont Vårt land. Därefter fram- trädde biskop Aurelius och höll vänd till prinsen följande tal:

Eders kungl. höghet, jag bringar Eder å kyrkosångsmötets vägnar en vördnads- full och varm hyllning. Det är oss kärt att denna hyllning kan få bäras fram i en provins, som Eders kungl. höghet älskar och där så många hjärtan slå Eders kungl. höghet till mötes med uppriktigt och varm sympati. Vi veta ock att de strävanden vi företräda, i Eders kungl. höghet äga en varm vän. Vi ha i detta land på senare tider lärt oss att se med liksom nya för- undrade och beundrande ögon på den

gamla kyrkomusikens ädla skatt. Vi vilja göra denna skatt känd och älskad i vårt folk. Och vi söka så mycket som möjligt med den rikta vårt gudstjänstliv. Allt skall tjäna andelivet hos vårt folk.

Det är vår grundtanke. Det är förvisso ock innerst syftet i all andeburen skön konst. Jag tänker på en tavla, som blivit mycket älskad, den heter »Det lugna vatt- net». Himlen speglar sig där i tjärnens vatten. Jag griper det som en symbol för det som bär hela den konst, som vi lärt känna och skatta hos Eder. I Eder in- bjudan till oss att betrakta naturen för Ni oss så långt, att vi förnimma sorlet av livets djupaste källor. Vi väckas till ön- dakt. För detta bringa vi Eders kungl. hög- het vårt varma tack. Vi glädjas åt att i dag ha fått träffa Eders kungl. höghet och vi höja för Eder ett vördnadsfullt, hjärtligt fyrfaldigt leve!

Sedan hurraropen förklingat besvarade prins Eugen hyllningen. Han uttalade sitt tack för sångarnas uppvaktning och utta- lade en varm önskan, att den sång, som de församlade kyrkosångarna utöva, måtte bli sångarna själva till lika stor uppbyg- gelse och hugnad som för de tusenden, vilka lyssna till den utöver allt Sveriges land.

Därmed var den lika enkla som imponerande uppvaktningen slut och de närvarande sångarna jämte flertalet av åskådarna skyndade till konserten i domkyrkan, vars kloc- kor just sände ut 1-signalen.

Kyrkosångsförbundets andra kyrkokonsert

i Domkyrkan gav samma starka in- tryck som lördagskvällens konsert. Ur Östergötlands Folkblad citera vi en skildring av densamma:

»Konserten inleddes med en köravdel- ning, utförd av Växjö stifts kyrkosångs- förbund, som vederhäftigt och med god

disciplin sjöng den bekanta »Israels herde» av Bortnianski, Palmers »Tröster mitt folk» och Widéens »Kring jorden skall höras». Dirigent var kantor *Amos Svensson*, Alvesta. I en mellanavdelning uppträdde rikskören under ledning av dir. *Herman Lindqvist*, Västerås. Mendelssohns psalm »Vaker upp» klingade synnerligen ståtligt, helst som den var understödd av en liten ensemble bleckblåsare, för vilken instrumenteringen utförts av dir. J. Rösell. Vidare förekom i denna avdelning körer av Morén och Otto Olsson, varefter till sist sjöngs Widéens »Dig vare lov och pris», en av denne tonsättares allra bästa körkompositioner. Som huvudintyck av körens prestationer kan framhållas god, samlad klang och rytmisk precision, allt vittnande om utmärkt ledning.

Konsertens höjdpunkt var dock Bach-avdelningen, utförd av Engelbrektskyrkans kör från Stockholm. Här stod man inför ett verkligt under av homogenitet, där kören var som ett enda känsligt instrument, men där allt tillika var innerligt och varmt och pulserande liv. Och om man gradvis greps av större och större beundran i de fem första mindre körerna, stegrades den allt mera under den stora, oerhört komplicerade motetten »Singet dem Herrn ein neues Lied». Men med upphöjd virtuositet, förenad med djup känsla för vad saken gällde, genomförde kören sin stora uppgift och kan — med sin utmärkte ledare, musikedirektör *David Ahlén*, i spetsen — räkna sig till godo en ny, stor och vacker seger till sina föregående. —

Efter rikskörens sista nummer trädde biskop Aurelius upp på dirigentpulten och tackade sångarna för vad de skänkt under högtiden och lyste välsignelse över dem och deras hemresa.

Professor Smend om tyskt kyrkosångsarbete.

Professor J. Smends föredrag i läroverkets aula kl. 3,30 e. m. kom beklagligtvis i kollision med den knappa middagsrasten, som på grund av middagskonsertens längd blev rätt beskuren. Bland de närvarande märktes prins Eugen. Ämnet var »Tyskt kyrkosångsarbete under det sista årtiondet». Professor Smend talade i perioder om 10 minuter, varefter fil. mag. Sam Lind i förkortad form återgav inne-

hållet. Angående själva föredraget nödgas vi hänvisa till ett följande nummer, vari skall införas ett utdrag ur detsamma.

Bachkonserten.

Det torde ej vara förmätet att antaga, att flertalet av mötesdeltagarna hade väntat sig, att söndagens Bachkonsert skulle bli motets höjdpunkt. Att dessa förväntningar också uppfylldes, behöver endast konstateras. Vid orgeln satt som solist en av samtidens yppersta Bach-kännare och Bach-tolkare, professor Albert Schweitzer från Strassburg, på dirigentpulten en av vårt lands främsta körledare, direktör Adolf André, med sin mogna och klara uppfattning av den Bachska tonkonsten och med en välskolad skara av sångare och orkestermusici omkring sig. Ett storartat intresse för konserten, bevisade även åhörarskaran, som snarare över- än understeg tretusentalet. Såväl Linköpings stad som landsorten runt omkring hade tydligtvis tagit det sällsynta tillfället i akt att få vara med om en kyrkomusikalisk händelse, icke alltför ofta beskärd den svenska landsorten. Otvetydigt ge även tidningsrecensionerna intryck av den högtidsstämning, som förmedlade sig till åhörarna. Några utdrag av omnämnandena må här meddelas. I Östgöta Correspondenten skriver märket C. M.:

»Stilla, omärkligt, likt havets sovande dyningar strömmade orgeltonerna fram. Så småningom blevo de allt starkare, alltmera ljudande. Det var Bachs preludium och fuga i G-dur, som av professor Albert Schweitzer gavs en oförglömmelig tolkning. Den klarhet, kraft och självbehärskning, som präglar denne mästares spel, gör honom såsom ingen annan förutbestämd till att på ett gripande sätt återge Bach. Koralfantasien över Veni Redemptor gentium, vår allra äldsta psalmmelodi, blev ytterligare en bekräftelse på denna uppfattning. — — —

Och om »Magnificat»:

»Körens ledare, direktör Ad. André,

skyr ej arbete, när det gäller att få fram ett stort körverk. Med sin stora erfarenhet och skicklighet som dirigent har han kören i sin hand och får den att följa sig in i minsta detalj. Detta hade man tillfälle att konstatera redan vid körens framträdande på lördagen vid orgelkonserter i S:t Lars kyrka. Mycket uppoftande arbete och mycken entusiasm måste ligga bakom vinnandet av sådana resultat med en kör, vars olika avdelningar likt alla stiftskörer ej alltför ofta ha tillfälle till samövning. Visserligen utgöres körens kärna av Olaus-Petrikyrkans motettkör i Örebro, varifrån även solisterna i »Magnificat» hämtats, men detta förminskar ej värdet av den beundran, som kören i sin helhet väckte.

Man skulle möjligen kunna tänka sig, att åhörarna efter att under två dagar ha lyssnat till flera kyrkokonserter, skulle visa någon trötthet. Men det skulle snarare kunna sägas, att intresset för den gamla kyrkomusiken förefaller att stiga efter varje konsert, och under hela framförandet av Magnificat kunde man märka en stegring av entusiasmen, som nådde sin höjdpunkt, då församlingen stående åhörde verkets underbara, gripande avslutning »Gloria Patri».

Ett gott arbete utfördes även av orkestern, varvid särskilt må framhållas direktör Lundbergs oboe.

Åter hördes de ljuvliga orgeltonerna från läktaren. Ur Bachs berömda Orgelbüchlein hade professor Schweitzer hämtat koralförspelen över »Jesu meine Freude» och fantasien över »In dir ist Freude». Den ljusa stämning, som dessa toner buro med sig ut över domkyrkans andaktsfullt lyssnande menighet, väckte säkert hos alla en stor och varm känsla av tacksamhet till dem, som genom sitt oegennyttiga arbete möjliggjort, att vi här få delta i den första svenska kyrkosångshögtiden.

Prins Eugen hedrade konserten med sin närvaro.»

Sydsvenska Dagbladets korrespondent skriver:

Kl. 5,15 var åter domkyrkan till trängsel fylld av folk. Det var nu en Bachkonsert med orgelsolon av professor Albert Schweitzer, Strassburg, och Strängnäs stifts kyrkosångarförbund, som utfördes »Magnificat». Professor Schweitzer inledde med »Preludium och fuga i G-dur», och hans tolkning därav var idealisk.

»Magnificat» fick ett utförande, som av flera av de närvarande framstående dirigentera betecknades som ännu bättre än det, som presterades i Stockholm, den

gången det framfördes där. Allt till stor heder för dirigenten, musikdirektör Adolf Andrén, Örebro, kören och orkestern.»

I Östergötlands Folkblad skrev kompositören Josef Jonsson:

»Professor Schweitzer leder sin åhörare in i den store Thomaskantorns på en gång manliga, fromma och innerliga konst. Med klar stil gestaltar han, vad han än spelar, vare sig det gäller ett preludium och fuga, som t. ex. första numret, eller koralförspel och fantasier. Registreringen är tidstrogen och välgörande fri från alla »modärna» färger. Huvudnummer vid denna konsert var emellertid Bachs storslagna körverk *Magnificat* (Jungfru Marie lovsång). Det tolv avdelningar starka verket utfördes av Strängnäs stifts kyrkosångareförbund under ledning av musikdirektör Adolf Andrén, Örebro, under medverkan av orkestermusici från Örebro och Linköping samt vid pianot fröken Evy Törnkvist och vid orgeln pastor Ivar Franzen. Solopartierna utfördes av medlemmar ur Olaus Petri-kyrkans i Örebro motettkör. — — Vad utförandet beträffar, måste man säga, att här har gjorts ett stort arbete. Med allt skäl kan man räkna detta tillfälle till de större musikhändelserna i vårt land under de senare åren. Kören klingade präktigt, och dirigenten formade säkert och med rytmisk fasthet de svåra (femstämmiga) körpartierna. Det skulle kunna framdragas många verkligt lyckade detaljer; anmälaren vill emellertid endast stanna inför ett par: Det mäktiga slutet av »Omnes generationes» (»Alla släkten») samt likaledes de sista Adagiotakterna i sjunde avdelningen, »Fecit potentiam», med dess rent av svindlande slutkadens. Och när sista satsens (»Gloria») mäktiga begynnelseackord brusade under de åldriga, på traditioner så rika tempelvalven, reste sig spontant den till mer än sista plats fyllda katedralen, och alla som voro med, instämma säkerligen med anmälaren, att det var ett sådant obeskrivligt ögonblick, inför vilket ord ej räcka till, då man endast i ödmjuk andakt böjer sitt huvud i ett underbart medvetande om att det finnes djupa, oförstörbara värden. Inför en så förtätad stämning smälta alla små kritiska invändningar samman som snö för solsken, och man känner endast en stor tacksamhet gent emot dem som i över- eller underordnad ställning medverkat till det stora resultatet.»

Söndagens aftonandakt

i domkyrkan räknade omkring 1,000 deltagare. Orgeln sköttes vid detta

tillfälle av domkyrkoorganisten i Västerås Herman Lindqvist, som inledde med ett orgelsolo, Bachs ståtliga Toccata i F-dur. I koret sjöng därpå Norrköpings S:t Olai kyrk kör sin ledares, musikdirektör Harald Cederwalls kraftiga komposition »Det är en kostelig ting att tacka Herren». Sedan församlingen sjungit Runebergs psalm 553: 1—3 följde

**Predikan av kyrkoherden
G. Moliis-Mellberg.**

Text: Luk: 10:17—20.

»Det gives intet 'där uppe' och intet 'där nere', säga de lärde. Och likväl är jag nu så nere, som en människa kan vara.» Så skildrar en av Sveriges författare sitt livsläge, i den stund då han tvingas att besinna sig med avseende på sig själv. Han var nere, och då först blev det klart för honom, att det måste finnas också ett 'uppe', om annars hans själ skulle leva.

Så har det gått oss litet var i livet. Vi ha nog alla våra sorger, våra svårigheter och vår nöd att kämpa om, det där, som kanske ingen annan vet av eller bryr sig om, än du, som lider därunder. Men du känner det. Du vet, att just vår tid måhända mer än någon annan är en de tunga bördornas tid, därför att vår tid är en söndersliten och hårt jäktad tid. Och bleve det bara fråga om att tvingas ner för att åter kunna längta uppåt, då brister det föga i tidens uppföstrargärning.

Men nu är frågan en annan och den lyder så: Var går vägen, som skall föra oss bort från mörkret till det ljus, du längtar efter; frälsningens väg, var står den att finna? Där har du livets stora fråga.

Vi hava hört i högmässan i dag om det för människor omöjliga, det som Gud allena kan komma åstad. Har du varit riktigt nere i livet, käre, då vet du, att det omöjligaste av allt är, att i en sådan stund kunna frälsa sig själv. Men kan ens Gud det? Jag menar inte bibelns Gud, ty han kan det. Inte heller Jesu Gud och apostlarnas Gud — också han kan det. Men din Gud, nutidens, de tjugonde seklets Gud, kan också han göra det för människor omöjliga? Vi måste få veta detta, ty därav beror vårt liv.

Jag kunde kanske säga med skaldens ord, eller fastmer med hans tankegång: Det ges icke mera någon undrens Gud, säga de lärde. Och ändå måste han fin-

nas, eftersom själen aldrig härdar ut med mindre. Undrens Gud måste finnas. Och vår kristna tro och upplevelse säger oss, att han finnes. Det gäller blott att få klart för oss, var vi skola söka honom.

Jesus har enligt våra textord sänt ut de sjuttio två för att förkunna evangelium. Deras förväntningar voro stora, ty Jesus hade sagt dem, att deras vandring icke skulle bliva förgäves. Men vad de upplevde blev ändå mera, ja vida mer, än vad de väntat sig. Glädjestrålände vända de åter och bekänna för sin mästare: »Herre, också de onda andarna voro oss underdåniga genom ditt namn». Och Jesus själv betygar, att här har skett något stort i andens och religionens värld, ty han uppfylles i den stunden av fröjd och säger: »Jag prisar dig, Fader, du himmelens och jordens Herre, för att du väl har dolt detta för de visa och kloka, men uppenbarat det för de enfaldiga!»

Och icke desto mindre tvingas vi att fråga oss själva: är detta den undrens Gud, som vi behöva, den Gud, som var och som är och som skall förbliva i evighet? Jag tror, vi kunna enas därom, att vore detta allt, då hade nutidens kämpande människor ännu icke funnit Honom, som skulle vara kraften i deras liv. Jesus förstod detta, och därför säger han till de sina: »Dock, glädjens icke över att andarna äro eder underdåniga, utan glädjens över att edra namn äro skrivna i himmelen». Jesus vet, att dagar skola komma, då de onda andarna icke äro oss underdåniga, dagar då kraften svikit oss och vi äro djupt, djupt nere i livet. Då återstår för oss endast ett: »Våra namn äro dock skrivna i livets bok». Men, käre, detta ena är allt vad vi behöva; det är undret också i den tid, som är vår.

Jag har suttit i dessa dagar och tänkt på sångens makt över våra själar. Jag har lyssnat till dessa toners språk, och jag förstår, att så som det sjungits här, har sången en underbar förmåga att trösta och hela. Och jag har tänkt på Jesus och frågat mig själv: Skulle icke han glädjas också med oss i dag, och säga som i forna tider: »Fader, jag prisar dig!» Jag tror det förvisso. Och likväl, dagar skola komma, när sången tonar mattare i denna döm, frestelsestunder i livet, då andarna icke mera äro oss hänförelsens barn underdåniga. Vad då? Är det då slut med oss, därför, att vi kommit nere i livet? Nej, säger Jesus; det avgörande, det enda nödvändiga, det är dock detta, att edra namn äro skrivna i livets bok!

Mitt öga ser en bild från Skriftens

äldsta tider. Jakob, patriarken, har kommit nere i livet, och han vet sig ingen råd. Hans kraft är slut, och icke ens bönen är mera den makt, som kan förvandla hans liv. Ja väl, han har sökt sig fram också på bedjandets väg. Du kan gärna läsa den gripande bönen i Mose första boks trettioandra kapitel. Den tränger till hjärtat, en sannskyldig mönsterbön för alla dem, som äro beträngda. Men ändå kan den icke hjälpa nu såsom fördom. Undrens Gud är borta ur Jakobs liv.

Då gäller det för patriarken, om hans namn är skrivet i himmelen, eller om också det har plånats ut ur livets bok. Han tror i det ögonblicket varken det ena eller det andra. Han bara vet, att nu om någonsin får han icke kasta loss från Gud. Och han ropar i ångest: »Jag släpper dig icke med mindre än att du välsignar mig». I den stunden sker undret. Det, som var för människor omöjligt, gör Gud. Jakob får uppleva det, att hans namn är skrivet i himmelen.

Undrens Gud! lever han än i dag, i det tjugonde seklets tid? Vi veta, att han lever. Varje jakobskamp i livet bär vittne därom. Och hos varje trons barn, dessa som glädjas över att deras namn äro

skrivna i himmelen, har det skett något, som för oss människor aldrig varit möjligt. Där har Gud gripit in, och där skall du finna honom, undrens obegripliga Gud, Herren och Frälsaren, han som är och som var och som skall förbliva i evighet. Amen.

Efter nytt orgelsolo, Karg-Elerts elegiska och resignerade koralimprovisation »Was Gott tut, das ist wohlgetan», samt församlingssång trädde kyrkoherde Aspan från Vist, komminister Gustafsson från Motala samt komminister Stahle från Eksjö i vita mässkrudrar för altaret, varpå följde liturgisk aftonbön enligt ordning för Kompletorium.

Redan tidigt på söndagens eftermiddag hade sångarnas hemresa begynt. Under aftonen och natten foro ytterligare stora kontingenter av deltagare, som för arbetets skull ej kunde få dröja den sista dagen,

Måndagen den 16 oktober

som var huvudsakligast ägnad åt samtal och förhandlingar.

Även denna dagen inleddes med liturgisk morgonbön i Domkyrkan enligt formen för Matutin, varvid de tvenne textläsningarna interfolierades med ett responsorium, som betygade den gregorianska sångens mäktiga förmåga av stor gestaltning. Venitet, som utfördes av försångare, upptog jämväl invitatorium: »Herren är konung, kommen låtom oss tillbedja», sjunget av hela kören såsom återkommande omkväde. Matutinen avslutades med Te Deum under klockringning.

Från Domkyrkan samlades deltagarna i kyrksalen till det första samtalet över Handboksreformen med professor Yngve Brilioth från Åbo och musikdirektör Svante Sjöborg, Karlskrona, som inledare. Såväl inledningsanförandena som dis-

kussionen återfinnas på annan plats i detta nummer. Diskussionen kunde emellertid icke bli så utförlig, då mötesdeltagarna redan kl. 1 skulle vara samlade i S:t Lars' kyrka till

Orgelkonsert

vid vilken musikdirektör Valdemar Åhlén, Stockholm, bragte till utförande kompositioner av moderna kompositörer. Det omsorgsfullt sammanställda programmet gav en präktig överblick av 1800-talets och vår tids yppersta tonkonstnärer. Widor var representerad av symfonien i f, Enrico Bossi av Trauerzug och Chant du soir, Max Reger av Te Deum och Benedictus. Louis Vierne's Cantilene ur tredje symfonien gav prov på fransk orgelkonst, och Karg-Elerts: Preludium och fuga i D blev den ståtliga avslutningen av konserten. I direktör

Åhléns tolkning kommo kompositörernas särdrag väl till sin rätt. Med de relativt begränsade resurser, som orgeln erbjuder, lyckades han överdådigt väl sammanställa de vackraste klangkombinationer.

Körinslaget utfördes vid denna konsert av Skara stifts krets av Kyrkosångens Vänners blandade kör, skickligt ledd av kyrkoherde David Lindholm, Härene, och omfattade tvenne körer ur Mendelssohns Elias samt Lundells av hans egen lidandeshistoria märkta: Lid och umgäll, vilken av kören återgavs på ett utomordentligt gripande sätt.

Eftermiddagen upptogs av Professor Smends andra föreläsning i S:t Lars kyrka, behandlande Heinrich Schütz, en föreläsning, som tillfullo uppskattades av det tyvärr icke så fulltaliga auditoriet. Med dramatisk livfullhet skildrades denne Tysklands störste kompositör under 1600-talet. I ett följande nummer hoppas Red. bli satt i tillfälle att meddela detta intressanta föredrag in extenso.

Före föredraget utförde S:t Larskyrkans organist, direktör Philip Sjöberg, Emil Sjögrens Preludium och efter detsamma Karg-Elerts: An Wasserflüssen Babylon.

Till S:t Lars kyrka var ävenledes eftermiddagens samtal om Prästernas och kyrkomusikernas liturgiska och kyrkomusikaliska utbildning förlagt. Såsom inledare hade förvärvats professor Gustaf Aulén och musikdirektör David Åhlén. Vi hänvisa ifråga om de synpunkter, som här framfördes, till de i nästa nummer införda inledningsanförandena.

Vid detta samtal antogos jämväl följande resolutioner:

»De församlade uttala sig härmed för önskvärdheten av en överhuvudtaget bättre utbildning i kyrkomusikaliskt hänseende för liturger och kyrkomusici,

att i den kyrkomusikaliska utbildningen

även måtte inryckas ämnet körpedagogik samt att jämsides med detta kantorers och organisters lönefråga måtte lösas.» —

»I samband med frågan om anordnandet av utbildningskurser för körledare inom Sveriges kyrkosångsförbund ävensom för andra i gudstjänstlivet verkande sångledare föreslå vi, i Linköping under kyrkosångshögtiden därstädes församlade kyrkomusici och körledare, dels att i den examen, som av Musikaliska akademien föreskrives för berättigande till organist- och kantorstjänst inom landet, må även intagas ämnet körpedagogik, dels att särskilda kurser i hithörande utbildning måtte å lämplig plats och tid anordnas i samband med någon liturgisk-kyrkomusikalisk kurs för präster och kyrkomusici. Men då sådana kurser ej torde kunna anordnas oftare än vart tredje eller i lyckligaste fall vart annat år, föreslå vi jämväl, att det elementära och i ord uppfattliga momentet i dirigering och körledning måtte medels korrespondens i kyrkosångsförbundets organ meddelas till tjänst för varje inom landet verkande körledare.»

Den senare resolutionen var utarbetad av komminister Joh. Norgren och kantor H. Olbers, i anledning av det samtal, som anordnades för körledarna på fredagens afton.

Kyrkosångsmötets avslutning

ägde rum i Domkyrkan kl. 8 på aftonen under väldig anslutning. Gudstjänsten inleddes av professor Schweitzer med en av Bachs fugor. Efter predikan framfördes ett Andante av Bach, och en annan av mästarens fugor avslutade gudstjänsten. Ett par manskörer: Bachs: O, hur sälla ären I Guds fromma — ett sannskyldigt Requiem — och Moréns storvulna hymn: Lammet, som slaktat är, sjöngs av K. S. V:s manskör i Linköpings stift. Ordföranden i Kyrkosångens Vänners Centralkommitté kyrkoherde Hauffman från Lyngby var gudstjänstens predikant.

Kyrkoherde K. G. Hauffmans predikan.

I Jesu Kristi, vår Frälsares, namn.

Allt, vadhelst I företagen eder i ord eller gärning, gören det allt i Herren Jesu namn, och tacken Gud, Fadern, genom Honom. (Kol. 3: 17.)

Ad maiorem Dei gloriam, d. v. s. att göra Guds ära större, att förhårliga Gud — det är jesuiternas valspråk. Vi äro — och det med rätta — vana vid att med misstro betrakta, vad som kommer från det hållet. Det är dock en storartad tanke denna, att sätta Guds ära såsom mål för människans liv. Tanken har icke först runnit upp hos jesuiterorden. Paulus säger i versen omedelbart före vår text, att vi skola sjunga till Guds ära i våra hjärtan. Och denna tanke har Paulus i sin ordning tagit direkt ur Jesu hjärta. Ty såsom sitt högsta mål satte Jesus att förhårliga Gud. Således befinna vi oss på fullt biblisk och även luthersk grund, då vi nu stanna inför detta ämne:

Till Guds ära.

Därom säger aposteln först:

I. Allt till Guds ära.

Märk väl *allt*. Vad är eljes vanligare, än att den s. k. kristnes liv förtlöper efter två parallella linjer, av vilka den ena betecknar söndagskristendomen med dess fromhetsstämning, den andra vardagslivet med dess ständiga växling mellan upp och ner, rätt och orätt, gott och ont, sant och falskt. Det är denna tveklugenhet i livet, mot vilken aposteln här söker rikta dräpsslaget.

När du är tillstädes såsom åhörare i Guds hus eller där böjer knä vid nattvardsbordet eller när du där hemma sitter i bön vid din bibel eller när du framför altaret eller på predikstolen gör tjänst som Guds mun eller när du låter orgelns toner bära uppe den sjungande församlingens beaktelse och bön, tack och lov, så tycker du dig leva och verka direkt till Guds ära.

Men det skall vara enhetlighet i ditt liv, ett osynligt samband mellan dina andakts- och arbetsstunder, ett organiskt sammanhang mellan din evighetsmänniska och dig såsom familjemedlem, sällskapsmänniska och arbetande medborgare. Således: intet i ditt liv får vara så periferiskt eller smått eller vardagligt, att det icke kan på sitt sätt främja Guds ära. Det är detta, aposteln syftar på, då han säger: »Allt, *vadhelst* I företagen eder i ord eller gärning».

Det är en brist i den genomsnittskristna livsuppfattningen att se endast den gudomliga nåden till själens frälsning såsom ett Guds verk, men däremot kallelsegärningen och de förhållanden, vari denna för in, såsom vår egen sak. Nej, allt är Guds verk, Guds nåd, såväl den direkta

inverkan på dig inne i din själ genom vad vi pläga kalla nådemedlen, som ock din yttre livsgestaltning. Ja, vi våga uttrycket, att i Guds hand blir allt som rör en människa till ett slags nådemedel för den troende. Den som lever sitt liv samman med Gud och därunder tränger djupare in i Hans tankar, vet också, att *allt* som möter honom i världen eller kräves av honom på hans post, är i första hand en den himmelske Faderns gåva åt honom och i andra hand ett uppdrag, en plikt. Då går det tillika upp för honom, att man icke tjänar Gud och Hans rike med en del av sitt liv och världen med en annan del, utan att allt kan och skall vara en gudstjänst och därigenom lända till Guds rikes bästa och till Guds ära. Han bemödar sig därför om trohet i sin dagliga, kanske enformiga gärning. Han mottager den dag för dag på nytt ur Guds hand. Och detta hjälper honom till att ständigt ånyo lägga sin själ in däri och utföra den, såsom vore den helt ny. Han vinnlägger sig ock om aktgivenhet på sig själv och om helgd över och trohet i all sin umgängelse med människor.

Men skall han lyckas i detta sitt bemödande, måste han kunna förverkliga den maning, aposteln ger kort efter vår text: »Vadhelst I gören, gören det av hjärtat, såsom tjänaden I Herren och icke människor!» Han märker dock snart, hur svårt detta är, märker, att man tjänar bäst och således ärar Gud mest icke genom vad man gör utan genom vad man är. Ja, att först, när man är en Guds människa, Gud kan utföra sitt verk genom en och då inte bara genom vad man gör *styckevis* och *stötvis* utan genom *allt* vad man gör. Men hur skall det bli så? Aposteln svarar:

II. Allt till Guds ära i Jesu namn.

Jesu namn är blott ett annat uttryck för Jesu personlighet. »Allt i Jesu namn», det är således »allt genom Jesus». Och detta är naturligt. Jesus har öppnat förbindelsen mellan oss och Gud. Han allena kan ge oss öga, öra, sinne för Gud. Endast genom Honom blir Gud en verklighet för oss. Endast genom Honom finna och vinna vi Gud. Endast genom Honom kunna vi älska och ära Gud.

Det var därför rätt, när den store tonsiktaren Wagner visade hän till Jesus såsom »den ende» och till korset på Golgata och sade: »Alla andra *behöva* Frälsaren, Jesus är Frälsaren». När det gäller vårt förhållande till Kristus, då äro vi icke i första hand präster eller musici eller människor med en annan mer eller

mindre estetisk livsgärning, utan vi äro helt enkelt fattiga syndare, som tränga till frälsning och behöva uppleva Jesus så, som Wagner kallar honom: »Förlossaren i hjärtat».

När du, avklädd all din söndagsstass och allt ditt vardagshölje, står såsom syndare ensam inför Människosonen — Frälsaren, då förvandlar Han för dig bibelns eller predikans ord, så att det icke är mänskoord till människor utan ett Guds ord direkt till dig. Han skapar därigenom öra hos dig för Guds röst i ordet och samvetet. Han sänker ordets krav ner i din själ, men icke såsom en olidlig tyngd, som du helst vill slippa, utan såsom något du gärna tager i tu med och finner vara din lycka att få fylla. Han gör dig till en sådan pliktmänniska, som säger: »Din vilja, min Gud, gör jag gärna». Han förvandlar din bön från ett tomt munväder till en din innersta varelses syftning och lyftning hän emot Gud själv. Och dina böner samla sig mer och mer kring förklätelse och frigörelse från allt som hindrar dig från att komma i den rätta ställningen till Gud och det rätta jämviktsläget i förhållande till världens uppgifter och krav. Du vet, hur vanan förslöar och gör grått det som en gång lyste med nyhetens behag och då sporrade. Du bemödar dig därför om att allt bättre kunna stå i livsförbindelse med Gud, som gör allting nytt, både människorna och tingen och sysslorna. På detta sätt blir Gud hjärtpunkten i ditt liv, som sätter allt i rörelse, kraftcentralen, varifrån energi strömmar ut till alla grenar av din gärning, den punkt, som ger friskhet och färg och doft och klang åt allt, även det vardagligaste.

Men vad är nu detta? Jo, det är vad som ligger i det gamla ordet omvändelse. Omvändelse är dock icke en ögonblickets akt utan en hela livets utveckling, varigenom jag och allt mitt mer och mer ställas in under Guds makt och riktgivning. Man har ju uppgjort ett helt system för omvändelsen. Men så visst den måste individuellt genomlevas av var och en, så visst är den ock olika för var och en. Omvändelsen är heller icke en avslutningsakt. Den glider omärkligt över i helgelsten, i detta att vi bli nya människor med nya karaktärer. Vi bli, för att använda ett modernt ord, livskonstnärer, som förstå konsterna att leva vårt liv rätt. Allt i vårt liv uppsamlar sig då i viljans lydnad inför Gud. Vår bön omsättes i lydnad, och lydnaden utlöser sig i ny bön. Och lydnaden och bönen gå av sig själva över i tack och lov, vars ord och toner

få sin äkta klang av den harmoni, som råder mellan dem och vårt liv. Då tacka vi Gud rätt genom Jesus.

Vi, som i dessa dagar varit här samlade vid denna underbart sköna kyrkomusikfest, hava till stor del till uppgift att lära människorna göra allt till Guds ära genom Jesus. Det är en maktpåliggande gärning.

Somliga verka genom ordet, andra genom tonen. Ordet vill skapa frälsning och liv. Men även musiken har sin stora betydelse för människans gudsförhållande. »Musiken skall vara till Guds ära och sinnets uppbyggelse.» Så har J. S. Bach med rätta sagt. Detta är sansat och sant i jämförelse med de kinesiska urkunderna, som påstå, att karaktären vinner sin fulländning och harmoni genom musiken. Tonen går nog längre in än ordet. Men när det gäller de andliga fienderna, spelar man inte längre omkull Jerikos murar; och man sjunger sig inte bara längre till seger. Men i skaldens ord om hur David spelade och sjöng Sauls sinne till ro, ligger än i dag ej så liten sanning, då det där heter:

»Och onskans ande vek för denna gången, och Herrens vrede vart från Saul tagen, och han vart åter Israel till tröst. Ty det var sorgeböt fördold i sången, och det var balsam gömd i harposlagen, och det var läkedom i Davids röst.»

Men det som är bot och balsam och läkedom i ord och toner, det lägger inte prästen eller musikern in däri utan den som talar och sjunger och spelar genom oss.

Må vi då taga oss till vara för det gamla ordets dom: »Detta folket ärar mig med sina läppar, men deras hjärtan äro långt ifrån mig».

Ordet må vara än så skönt utmejslat, det griper dock icke rätt, om det ej är fyllt av en genom Guds Ande helgad personlighet. Och musiken må vara hur formfulländad som helst, den får aldrig själv bli ett stycke religion. Ordet och tonen skola blott vara religionens tjänare. Men då måste vi, ordets förkunnare och tonernas frambringare, först själva bliva Herrens ödmjuka tjänare, som i allt följa Johannesregeln: »Han bör växa till; jag bör förminsas».

Först då kunna vi — men då kunna vi också — fylla vår livsuppgift att lära människorna göra allt till Guds ära genom Jesus Kristus. Amen.

Efter predikan utfördes såsom aftonandakt en vesper, uppbyggd kring tankarna på gåvorna i Guds hus och i gudstjänsten. Den fann sin sammanfattning i de båda sista verserna av psalm 3.

Avskedssamkvämet

på kvällen, anordnat å Frimurarehotellet, leddes av lokalbestyrelsens ordförande, som hälsade de talrika gästerna — utom mötets talare och övriga medverkande en hel del av Linköpings stads ledande personligheter — välkomna.

Kyrkoherde Allard uttryckte en förhoppning om, att de mäktiga intryck, som kyrkosångsdagarna i Linköping givit alla, måtte i vardagslivets gråa alldaglighet bereda solljus och glädje för långliga tider framåt. I samband med sitt tal uppläste kyrkoherde Allard ett hälsningstelegram från ärkebiskop Söderblom.

Biskop Aurelius höll talet för hedersgästerna samt för dem som burit dagens hetta och tunga under de gångna kyrkosångsdagarna. Utan att de haft någon förbindelse med varandra i denna sak, hade tal. och kyrkoherde Hauffman för sina predikningar i domkyrkan den ena vid mötets början, den andra vid mötets slut, valt text ur samma kapitel, Kol. 3. Tal. hade valt 16:de versen och kyrkoherde Hauffman den 17:e. Biskopen tog detta som en symbol för att vad som under detta möte förekommit långt ifrån skiljer dessa verser åt. Det binder dem snarare såsom med järnkrampor tillsammans.

I fortsättningen av sitt delvis mycket humoristiskt formade anförande riktade biskopen sig till professorn, geheimerat Julius Smend. Professorns sista anförande under kongressen hade icke blott handlat om musik, det hade varit som musik. Vidare riktade biskopen sig till

d:r Moliis-Mellberg, Helsingfors. Vi äro, yttrade tal., inte blott kusiner, vi äro bröder och vi hylla icke blott Eder utan även Edert land, vårt älskade broderland.

Biskopens tal till biskop J. A. Eklund, Karlstad, väckte stormande bifall. Om jag, sade tal., skulle säga, att biskop Eklund har stor förmåga att kritisera och rent av gissla, vad han inte finner vara rätt, så skulle ingen finna det överdrivet. Men ingen kan heller så älska som han. Prebendeförsamlingarna äro avskaffade, men biskop Eklund har en exterritorialförsamling i Sveriges ungdom. Den prebendeförsamlingen älskar biskop Eklund och älskas tillbaka. Han är om någon, vad unge Karl XII skrev en gång, »levandes».

Talet till biskop Eklund följdes spontant av dennes vackra psalm »Fädernas kyrka», samfällt sjungen av de närvarande. I fortsättningen vände tal. sig till professor Aulén, professor Yngve Brilioth, direktör Svante Sjöberg, Karlskrona, mötets ordförande, kyrkoherde Allard, pastor Adell, kyrkoherde Hauffman samt samtliga orgelspelare och körledare. Biskopen framförde även ett tack till professor Schweitzer, professor Otto Olsson och musikdirektör Valdemar Åhlén, musikdirektör R. Darell m. fl.

Glans har vilat över dessa dagar och alla ha vi haft en känsla av att ett inre ljus strålar ut av dessa dagar, nämligen från den innerliga förbindelsen mellan alla som tjäna i vår kyrka.

Biskop Eklund höll därefter ett humoristiskt anförande, vari han framhöll, att han icke vore sångare eller förstode sig på musik. Men kan denna samverkan mellan präster och kyrkomusici komma till stånd, då bli förvisso även vi som äro omusikaliska, intresserade för musiken. Till sist utbragtes ett fyr-

faldigt leve för harmonien mellan präst och kantor, tal och ton.

För lokalbestyrelsen talade kyrkoberde Hauffman och å de nordiska ländernas representanters vägnar kyrkoherde Moliis-Mellberg. I ett hjärtligt, humoristiskt anförande skildrade professor Smend sina

erfarenheter från sin svenska resa.

Under den angenämaste stämning fortgick festen, tills många av deltagarna nödgades bryta upp för att skynda till tågen, som skulle föra dem till hemmen och vardagarnas arbete.

Handboksreformen.

Samtal vid Första Allmänna Svenska Kyrkosångshögtiden i Linköping d. 17 okt. 1927.

Inledningsanförandena.

I.

Det är ingen tillfällighet, att frågan om handbokens reformering för närvarande står på dagordningen. Vart vi vända våra blickar i den samtida evangeliska kristenheten, finna vi, att liknande frågor stå under debatt. Det skulle ingalunda vara utan betydelse för uppfattningen av vårt eget läge att ge en översikt över de strävanden, som här äro verksamma, under mycket växlande förhållanden och dock i mycket med likartade mål i sikte — både Tysklands evangeliska kyrka, de franska och engelska reformerta samfundet och Englands episkopala folkkyrka skulle kunna ge oss värdefulla uppslag. Tiden gör det icke möjligt att här ingå på denna uppgift. Men det måste betonas, att denna bestämda riktning mot en högre uppskattning av den liturgiska formen, som vi överallt kunna iaktta, utgör ett väsentligt drag i tidens karakteristik. Det hör samman med återupptäckten av kyrkan, med reaktionen mot föregående skedens överdrivna individualism, med återvändandet till traditionens objektiva värden. Vid allt liturgiskt arbete gäller det att behålla i sikte, att det är fråga om

det religiösa livets uttryck, stundom utkristalliserade under århundraden, ofta på det närmaste sammanvuxna med sitt innehåll, ej blott om godtyckligt valda former, som kunna omredigeras efter varje tillfälligt smakriktnings dekret.

Granska vi närmare de faktorer, som hos oss som i andra samfund bidra till att skjuta de liturgiska reformfrågorna i förgrunden, träder måhända kravet på formernas modernisering närmast i förgrunden. Detta är förvisso i många fall ett berättigat krav; så t. ex. i de fall, där konserverandet av ett alltför ålderdomligt språkbruk gör innehållet otillgängligt för nutidens människor, eller där, som fallet är i många av våra böner, icke minst högtidsdagarnas särskilda böner, vi mötas av en halvgammal kurialstil, påminnande om dammiga 1800-talsmöbler, utan den verkliga ålderns ärevördiga patina eller dess fulltoniga ordval. Det är berättigat även, där ett nytt innehåll så helt blivit kyrkofolkets egendom, att det kräver sitt uttryck i kulten. I vissa fall kan det även med rätta riktas mot en hindersam arkaism i själva det uttryckta innehållet, då tankar

pointeras, som mer genomgående förlorat resonans i det religiösa medvetandet eller träda ett ömtåligt sanningskrav för nära. I viss mån är oppositionen mot vårt dopritual av denna art. Men det är också givet, att just kravet på formulärens modernisering måste behandlas med synnerlig varsamhet. En viss arkaisk prägel hör med till den högtidlighet, man kräver av det liturgiska språket. Den står väl tillsammans med ett innehåll, som är upphöjt över dagsopinionens växlingar. Alldeles särskilt får icke detta innehåll beskäras efter måttstocken av en viss tids religiösa insikt, ty det är kyrkans samlade erfarenhet liturgien har att bringa till uttryck, och denna är alltid större och rikare än något enstaka släktleds.

Ofta i viss motsats mot kravet på modernare dräkt vill också den djupare insikten i liturgiens historia och anda få komma till sin rätt. Vi stå i nutiden betydligt bättre rustade än för ett par generationer sedan att intränga i gudstjänstformernas historia och förstå deras andemening. Den liturgiska vetenskapen odlas med en ny iver inom skilda samfund, också inom vårt eget, även om hos oss mycket återstår att göra. Alldeles särskilt måste det beklagas, att den liturgiska forskningens resultat i så ringa grad blivit allmänare egendom hos oss. Man skulle kunna säga, att bristen på liturgisk bildning är ett av de svåraste hindren för ett framgångsrikt arbete på vår handboks reformering. Så länge denna brist icke blir avhjälpt, har man knappast anledning att hoppas på någon mer genomgripande förnyelse av gudstjänstlivets former.

I nära sammanhang med en fördjupad historisk insikt står en vidare kringssyn inom det evangeliska

kyrkolivets värld. Det är här icke fråga om någon kritiklös import eller om något utsuddande av vår säregna historiska egenart. Men utan jämförelse kunna vi ej rätt fatta, vari denna egenart består. Endast okunnigheten om det främmande kan förbli blind för det egnas brister. En provinsiell isolering är överhuvud icke längre möjlig, vare sig på detta eller andra områden. Det gäller i stället att skola omdömet, att vidga synkretsen, så att vi icke okritiskt råka i en enstaka främmande kyrkas släptåg. Det är ett oförsvarligt slöseri att icke vilja tillgodogöra sig de värdefulla uppslag, som kunna vara att hämta från andra samfund. Men det gäller att pröva allt och behålla vad gott är.

Som en fjärde och sista faktor vid det liturgiska arbetet nämner jag det stegrade intresse för kyrkosång och kyrkomusik, varom detta möte bär ett så värtaligt vittnesbörd. De nya möjligheter, som därigenom tillföras gudstjänsten, kunna omöjligt lämnas obeaktade vid diskussionen om handboksreformen. Men de betydelsefulla uppgifter, som därvid tillkomma kyrkosångsrörelsen, ber jag att få återkomma till senare i min framställning.

Den svenska kyrkan har i jämförelse med andra evangeliska samfund varit jämförelsevis lyckligt lotadt i fråga om gudstjänstlivets kontinuerliga utveckling. Väl har hon knappast på någon punkt kommit utöver 1500-talets arv — och betydelsefulla delar i detta arv överlämnades åt glömskan under intrycket av reaktionen mot den liturgiska rörelsen. Även den som icke är någon okritisk beundrare av Johan III:s verk, måste beklaga, att vissa uppslag ur den röda boken och ännu mer Nova ordinantia ej blevo utnyttjade, då man 1614 direkt an-

knöt till Olaus Petri. Denna liturgi, som är utgångspunkten för den senare utvecklingen, innebär i viss mån en tillbakagång i jämförelse med det gudstjänstskick, som måste anses förutsatt även i Laurentius Petri's kyrkoordning. Kännbarast var dock utslocknandet av tidegudstjänsternas tradition. Men å andra sidan gick det svenska gudstjänstskicket jämförelsevis obrutet genom upplysningstidens kris. Väl gör 1811 års handbok, vad högmässan angår, ett ganska torftigt intryck i jämförelse med de klassiska lutherska liturgierna, men själva ramen blev dock icke så sönderbruten, att den icke åter kunde sammanfogas; kännbarast var utelämnandet av den ena altartexten och prefationsbönen. I huvudsak lyckades man genomföra denna rekonstruktion i 1894 års handbok, som väl bevarade vissa fula märken av den neologiska episoden, men å andra sidan kunde tillgodogöra sig de påtagliga förtjänsterna i 1811 års bok, framför allt det nya materialet i denna. Snarast som en ny upplaga av 1894 ter sig 1917 års handbok: på en punkt, nämligen ifråga om introitus-antifonierna, tog den senare dock ett steg utöver både den äldre traditionen och 1811, vilket måste uppskattas som ett tillskott till gudstjänstens skönhet, även om de införda antifoniernas lämplighet i vissa avseenden kan diskuteras. Den rad av partiella ändringsförslag, som efter 1917 framkommit och i ett par fall även vunnit kyrkomötets bifall och konungens stadfästelse, vittna om att de liturgiska frågorna börjat vinna en allt större aktualitet. Slutligen anhöll 1925 års kyrkomöte, att Kungl. Maj:t ville låta med beaktande av vad kyrkomötet uttalat om vid dessamma framkomna nya ändringsförslag utarbeta »ett förslag till var-

samt reviderad kyrkohandbok». Uppdraget gavs samma höst åt en tillkallad nämnd av sakkunniga. Den uppgift, som förelades dessa var icke lätt, måhända olöslig. Ingen varsam revision enbart kunde tillfredsställa de ganska divergerande önskemål, som kommit till uttryck. Och när nämnden med berömvärd snabbhet framlade sitt förslag kort innan 1926 års kyrkomöte sammanträdde, visade det sig, att den också under den korta tid dess arbete varat, på vissa punkter drivits till något mera än blott en varsam revision — detta är ett förebud där-om, att varje mer ingående behandling av frågan måste upprulla liturgiska spörsmål av vida mer djupgående art än dem, varmed kyrkomötet med förkärlek sysslar. Man skulle kunna i handboksförslaget spåra inverkan från samtliga de faktorer, som här inledningsvis skisserats. Dess största förtjänst ligger däri, att det låter ana mer vittgående möjligheter till liturgisk förnyelse, än dess uppdrag och sammansättning gjorde det möjligt för dessamma att förverkliga. Den brytning mellan olika principer, endels mellan räddhågad konservatism och nyskapande kraft, varom förslaget bär vittne, ger detsamma en viss ofärdig prägel — det var därför naturligt, att 1926 års kyrkomöte ej kunde komma till något positivt beslut i anledning därav. Men har det inlett en tid av frimodigare liturgiskt arbete fram emot det mål, som det ställvis låter framskymta, så ligger däri ingen ringa förtjänst.

Det är till detta förslag en diskussion om handboksreformen måste anknyta. Av naturliga skäl måste vi här begränsa vår framställning till de delar, som avse den offentliga gudstjänstens allmänna anordning. Men det måste då understrykas, att vi måste bortse från

några av förslagets förtjänstfullaste partier, främst det nya dopritualet, den nya ordningen för enskild skrift och avlösning samt de tillagda formulären, särskilt liturgien för barn- och ungdomsgudstjänst. På flera av dessa punkter har förslaget tillfört vårt gudstjänstliv värdefulla uppslag eller bragt gamla frågor närmare sin lösning.

Utan jämförelse viktigast är högmässoritualen. Här måste det först med tillfredsställelse antecknas, att förslaget liksom tidigare handböcker utgår ifrån den fullständiga högmässan, med predikan och nattvard, som den normala formen, om än själva uppställningen måhända är ägnad att ge den s. k. nattvardslösa högmässan en mer likvärdig ställning, än den hittills haft i våra formulär. Gentemot de röster, som yrka på principiell skilsmässa mellan huvudgudstjänst och nattvardsgudstjänst, måste det bestämt hävdas, att detta skulle innebära ett våldförande på vårt gudstjänstlivs ädlaste tradition. De argument, som kunna hämtas från tyska liturgikers reformert påverkade spekulationer eller från en praxis, som tydligt bär förfallets prägel, kunna ej uppväga det faktum, att vår fullständiga högmässa bevarar den klassiska kristna huvudgudstjänstens schema, sådant det möter oss redan i det andra århundradets mitt i Justinus Martyrens skildring, och att den gömmer en rikedom av religiösa värden, som icke kan överbjudas. Vår strävan borde därför vara inriktad på att ingjuta nytt liv i denna gudstjänst, icke att passivt registrera dess förfall.

Men just strävandet att bevara den fullständiga högmässan har ställt handboksutskottet inför ett av de svåraste problem, den haft att lösa. Kravet på fullständigt skriftermål före varje nattvardsguds-

tjänst har medfört en belastning av högmässan, som bidragit till att uttränga nattvarden från dess ursprungliga plats. Därför begärde också 1925 års kyrkomöte kyrkolagsändring i den riktning, att skriftermålet i vissa fall måtte kunna infogas i högmässan. Då denna förändring sedermera genomförts, råder f. n. på denna punkt en divergens mellan kyrkolag och liturgi: kyrkolagen medger en anordning, för vilken handboken icke innehåller några föreskrifter. Förslaget löser frågan genom att införa *dels* en form för högmässa med infogat skriftermål och skriftetal, *dels* en annan form utan särskilt skriftetal men med avlösningen insatt efter syndabekännelsen. I förbigående må det anmärkas, att det knappast är en lycklig formell anordning, då förslaget uppräddar icke mindre än fyra olika sätt att hålla högmässa, av vilka tre endast äro varianter av den fullständiga högmässan. Mot alternativet med infogat skriftetal kan riktas den mycket grava anmärkningen, att det utesluter *Kyrie*, ett av liturgiens på en gång ärevördigaste och mest gripande moment, i en gudstjänstform, där det framför allt borde vara med. Mot den andra formen kan invändas, att då den inledande förmaningen »Käre, bröder och systrar» här medges som alternativ, hade man i detta fall bort gripa tillbaka på den ursprungliga ingressen av år 1531, som direkt har nattvardsmässan i sikte. Måhända vore det likväl ännu lämpligare att formulera en något fylligare allokution för detta fall: härigenom skulle skriftetalets bortfallande bli mindre kännbart (exempel på dylika allokutioner erbjuder ordningen för skriftermål i Finlands handbok: här är skriftetalet icke obligatoriskt). Problemet att tvångsfritt in-

foga preparationsakten i högmässans ram är icke lätt. I huvudsak synas två möjligheter erbjuda sig. Antingen bör den fullständiga högmässan innehålla en ingress, som består av uppmaning till självprövning, syndabekännelse, Kyrie och avlösning — om skriftetal skall ingå däri eller icke borde lämnas öppet och bestämmas med hänsyn till lokala förhållanden; eller också kunde hela denna akt förläggas efter predikan, som i sådana fall självklart hade att underkasta sig en stark begränsning, på den plats, som intogs av den s. k. »offene Schuld» på många håll under medeltiden och i vissa av reformations-tidens liturgier. Detta skulle dock medföra olägenheten av dubbla syndabekännelser. Då oppositionen mot handboksförslaget med särskild styrka satt in på denna punkt, beror detta på att man i förslagen om skriftermålets infogande i högmässan, även utan särskilt tal, sett ett hot mot skriftermålet över huvud. Man utgår från kravet på behörig förberedelse till kommunionen — ett krav, som förvisso har sin djupa motivering i den lutherska nattvardsuppfattningen: nattvardens mysterium måste skyddas för profanering. Men man tar då icke hänsyn till två fakta: å ena sidan föreligger icke i vår tid med dess i regel ganska övergivna nattvardsbord som förr behovet att skydda sakramentet för ovärdiga gäster — detta har till någon del sin grund i att man tidigare så intensivt skrämt människor med dess farlighet; å den andra sidan är skriftetalet en klen ersättning för den gamla botakten och kan, när det klumpigt handhas, bli kommunikanten till hindern i stället för till hjälp. Även om en avlösningssakt kommer att i regel ingå i den fullständiga högmässan som förbere-

delse till kommunionen, så bortfaller därmed ingalunda behovet av särskilda preparationsgudstjänster, då sådana lämpligen kunna anordnas. Dessa måste jämte den enskilda själavården — där så kan ske måhända i privatbiktens form — användas för att ånyo öppna vägen till nattvardsbordet för vidare skaror av församlingsmedlemmar. Ett intressant uppslag har förslaget givit i det nya ritual det innehåller för en högtidligare form av skriftermål, då detta hålles utan samband med högmässa. Det ter sig dock betänkligt, att, som här gjorts, utbygga skriftermålet med vissa fragment ur högmässans förra del (tillika med de inledande »makarismerna»): riktigare vore väl att i sin helhet gestalta katekumenmässan, med särskilt valda lektioner och skriftermålstalet i predikans ställe, till en ram för skriftermålet.

De smärre ändringarna i högmässan före predikan behöva icke här uppta oss. En nyhet, som särskilt ur kyrkomusikalisk synpunkt måste hälsas med stor tillfredsställelse, är, att möjlighet öppnas för den nicenska trons sjungande. Detta anknyter både till äldre svensk och allmänkyrklig tradition, och det öppnar för våra kyrkokörer det yppersta tillfälle att på en central punkt få verksamt bidra till andaktens höjande, samtidigt som det skulle ge möjlighet att låta några av kyrkomusikens ädlaste skatter komma till användning, icke blott som konsertnummer. Vilket än förslagets öde i övrigt må bli, detta är en vinning, till vars bevarande hela den kyrkomusikaliska rörelsens samlade makt borde uppåtdas.

I mässans senare del, den gamla *missa fidelium*, är det två punkter, som särskilt fånga vår uppmärksamhet. Den ena är kyrkobönen.

Med oförställd glädje måste man hälsa de nya alternativ, som här ges. Den bön, som nu söndagligen upprepas, hör till gudstjänstens dödade partier. Särskilt det sista alternativet, som inledes med »Helige Herre Gud, helige, starke Gud . . .» och ger tillfälle till responsorisk anordning, synes komma idealet ganska nära. Men skola här flera former jämnställas, får valet icke lämnas åt godtycket, utan en fast *de tempore*-växling införes. Därvid bör också litanians bruk icke längre inskränkas till fastetiden (åtminstone bör det utsträckas till alla böndagar), och i den kortare form, som här alternativt föreslagits, borde den kunna användas även i den fullständiga högmässan.

Ett vidare problem öppnar nattvardsmässans centrala del. Här har förslaget nöjt sig med att införa en nattvardsbön av djup och innerlig skönhet. Men inför den opposition, som denna givetvis mötte från de håll, där man vädrar farliga kätterier i varje mindre förtroget uttryck, föreslogo nämndens biskopliga ledamöter själva i kyrkomötet, att denna »allt igenom evangeliska och bibliska bön» skulle relegeras till skriftermålet (även där blott som tillåten). Sålunda vågade man ej bjuda kyrkomötet någon som helst förbättring. Och dock är just det stycke i vår mässa, som börjar med prefationsbönen (»Ja, sannernligen är det tillbörligt»), det som allra mest ropar på revision. Ärkebiskopen och biskop Rodhe gävo väl här kyrkomötet en liten lektion i liturgikens elementer — men att den skulle föranleda till någon åtgärd, vågade man ej ens ifrågasätta. Tre krav bli självklara för den, som överhuvud något fördju-

par sig i nattvardsmässans historia.

Det första är, att i överensstämmelse med fornkyrkans och de flesta nutida lutherska kyrkors bruk prefationsbönens upptakt till lovsången omedelbart skall få klinga ut i änglasångens helig, varvid övergången förmedlas av ett mellanled, som bringar i åtanke den klassiska bilden från Jesajas 6:te kapitel. »Ja, sannernligen är det tillbörligt . . . därför vilja vi med hela den himmelska härskaran sjunga ditt lov, sägande: Helig, helig, helig . . .». Först så får gudstjänsten här sin fulla rytm, först så kommer lovets moment till sin rätt i vår nattvardsliturgi. I förbigående må påpekas, att det bibliska Hosiana måste få återkomma i *Sanctus*-sångens fortsättning i stället för den misslyckade översättningen »Giv salighet».

Det andra kravet — liksom det första redan förverkligat i flera tyska agendor — är, att variationens princip åter måste få komma till sin rätt i själva prefationsbönen. Det hör till den västerländska gudstjänsttraditionens egenart, att kyrkoåret sätter sin prägel, inför något av den historiska erinringens liv också på denna punkt i liturgien.

Det tredje kravet, som här ej skall närmare utföras, är instiftelseordens infogande i en verklig bön, som gäve dem ett organiskt sammanhang med föregående moment och tillika bragte till uttryck något av nattvardsinnehållets fullhet¹.

Till sist må här blott anmärkas, att *de tempore*-principen med fördel kunde tillämpas även på tack-sägelsekollekten efter nattvardsgången, likaväl som den hos oss städse bestämt evangeliekollekternas växling.

¹ Ett gott exempel på hur nattvardsmässan enligt dessa principer kunde gestaltas ges i en artikel av K. Peters i juninumret för i år av Tidskrift för kyrkomusik och svenskt gudstjänstliv.

Det skulle föra för långt att här gå in på de specialgudstjänster, som falla inom den allmänna gudstjänstens ram. I förbigående må blott påpekas ett av de mindre, formella grepp, som höra till de lyckligaste dragen i handboksförslaget: det är, då möjlighet ges att infoga präst- och biskopsvigning och andra jämförliga akter i högmässans ram. Däremot ställer en annan grupp av gudstjänster oss inför ett i högsta grad aktuellt problem. Handboks- förslagets ordning för otte- och aftonsång erbjuder inga större sensationer, men i båda fallen införes bestämmelsen, att då dessa gudstjänster anordnas som matutin och vesper, ordningen i 1925 års Vesperale för Svenska Kyrkan skall följas »i tillämpliga delar». Genom denna något vaga föreskrift upprullas hela frågan om de liturgiska tidegudstjänsternas ställning i vår kyrka och om möjligheten att anknyta till den rika tradition på detta område, som under 1600-talet tilläts att utdö. Skola *Te deum*, *Magnificat* och *Nunc dimittis* åter bli levande moment i den svenska kyrkans gudstjänstliv? Skall psalmodieringens konst kunna åter upplivas? Det gäller vitala frågor för det kyrkomusikaliska arbetet — ingenstades står det måhända inför större, men ej heller mer fängslande uppgifter. Men skall det, som vi hoppas, lyckas att åter väcka till liv denna gudstjänsttyp, så måste den långsamt och målmedvetet inarbetas i församlingarna. Vore det ej tänkbart, att man i några större stads- eller domkyrkor skulle kunna göra åtminstone den liturgiska vespern till en regelbundet återkommande gudstjänst, ej blott till ett sällsamt undantag, med vilket man aldrig hinner bli rätt förtrogen. En gång

måste dessa ritual komma att höra till vår handboks fasta bestånd, ej blott som medgivna experiment, förslag att i »tillämpliga delar» användas. Men innan man kommer därhän, kräves det mycket arbete, och jämväl mycken liturgisk takt. Det gäller att komma ifrån föreställningen om den liturgiska tidegudsgudstjänsten som ett kyrkomusikaliskt konststycke, utförbart endast med stora resurser. Därför vore det värdefullt, om dessa gudstjänster bleve använda även i den enklaste form, även som läsgudstjänster med ringa eller ingen musikalisk apparat. Och framför allt gäller det att komma fram till enhetliga former, som kunna bli hela vår kyrkas egendom¹. Härvid togs förvisso ett stort steg framåt genom det sista på offentligt uppdrag utarbetade vesperalet, i jämförelse med 1914 års bok: här (1925) erkändes åter i princip de gamla tidegudstjänsternas schema som grundläggande. Därmed hade man fått en fast stomme och man hade jämväl lämnat den typ av tämligen på måfå sammanställda festgudstjänster, som karakteriserat det äldre förslaget. Men det sätt, varpå man likväl tämligen fritt omgestaltat de gamla ritualen, kan väl inbjuda till diskussion. Dessutom har detta vesperale hittills endast i så ringa utsträckning kommit i bruk, att det är svårt att döma om dess praktiska användbarhet. Dess officiella karaktär och den sakkunskap, som ligger bakom, tillförsäkra det aktningfull uppmärksamhet. Men knappast ger det frågans slutliga lösning. Vid detta möte ha vi uppbyggt av en annan ordning för matutin, vesper och kompletorium, en ordning, som trognare sluter sig till den svenska reformationstidens be-

¹ För en allmän orientering om tidegudstjänsternas art och historia kan hänvisas till pastor K. Peters' utmärkta orientering i möteshandboken.

handling av dessa gudstjänster. Denna ordning torde särskilt i detta stift på sina håll ha i något större utsträckning praktiskt prövats. Önskligt vore, att åtminstone en del av det officiella förslagets ritual bleve tillgängliga i billigare tryck: först då kunde det verkligen komma till användning. Det torde vara en särskilt angelägen uppgift att här experimentellt utfinna den lämpligaste formen. Möjligen skall genom en syntes av 1925 års Vesperale och den linköpingska tidegården en form kunna skapas, som skall kunna vinna allmänt erkännande — och kräva en plats vid sidan av andra ritual i framtidens handbok. Dit måste vi komma.

Vilket skall bli handboksförslagets öde? Det mottagande, det fått röna, är ej alltför hoppningivande. Att kyrkomötet efter den korta tid, som förslaget förelegat vid dess sammanträdande, ej vågade ta något djärvare steg, är knappast förvånande — även bortsett från den vördnadsvärda församlingens motvilja mot djärva steg över huvud. Men beklämmande är, att i den fortsatta diskussionen den trångsynta misstänksamheten mot allt, som ej är gammalt och vant, den av varje egentlig sakkunskap oberörda konservatismen i så hög grad varit tongivande. Särskilt är det nedstämmande att se, hur man sökt arrangera en omfattande opinionsyttring från prästerskapets breda lager. Här har handboksreformen formligen utbjudits på fattigauktion till den minstbjudande. Målet har icke varit att ge prästerna tillfälle till ett fördjupat studium av dessa frågor för att sålunda kunna bilda sig ett moget omdöme, utan att stimulera den naturliga obenägenheten mot varje nyhet, att genom skickligt tillrättalagda frågeformulär — där frågornas mångfald snarast

bringar i åtanke Statistiska centralbyråns välvilliga förtroende till den prästerliga allvetenheten — dirigera meningsbildningen i den av ledningen avsedda riktningen. Dock torde det snart bli klart, att Sveriges präster icke i längden äro sinnade att i dessa och andra frågor låta sig användas som en völdresserad valboskap. Det är i detta land aldrig svårt att inhösta bifall och få villiga eftersägare, om man uppträder till försvar mot förmenta angrepp på reformationens principer. Det är lätt att uppagitera en viss skräckstämning inför de strävanden till liturgisk förnyelse, som börjat visa sig i vår kyrka. Men äro dessa strävanden, som vi tro, mer än blott estetiska svärmerier, ha de sin grund i en djup längtan efter rikare uttryck för andakt, tillbedjan, hängivenhet i vår svenska gudstjänst, då skola de ej kunna hejdas av fördomar och missförstånd. Det finns ibland oss en växande skara, som tröttnat på det småaktiga plottrandet i det liturgiska revisionsarbetet, som längta efter frejdigare signaler och djärvare grepp. Vi vägra att erkänna den motsats, man velat konstatera mellan de liturgiska strävandena och evangelisk anda. Det råder för oss här icke en motsats, utan en djup harmoni. Liturgien vill intet högre än bringa evangeliets innehåll till uttryck, förkunna Guds ord i dess oändliga rikedom. Måhända äro vi snarare böjda för att ställa högre anspråk än många av våra vedersakare på ordets predikan. Vi vägra att låta oss berövas vår fulla delaktighet i reformationens arv. Luthers frimodiga syn på gudstjänstens former är oss en uppmuntran och ett fribrev. Intet kunde vara honom och den lutherska reformationens ledare i andra länder mer främmande än att uppställa den till-

fälliga liturgiska ordning de skapat som en lag, ett maximum för kommande tider. Den evangeliska friheten är en ovansklig skatt, som vi vilja med all makt försvara. Men det synes oss, att den innesluter även rätten att med frimodighet röra sig i den allmänliga kyrkans rika skattkammare och att därur framhämta allt, som kan tjäna till församlingens uppbyggelse i evangelisk anda eller bidra att ge den enskilda själen vingar.

Att hoppas på en handboksrevision i denna anda inom närmaste framtid vore förvisso utopiskt. Därför måste vi väl ge oss till tåls, tills tiden kan vara kommen, att ge den allmänna gudstjänsten en fulltonigare gestalt. Vissa partiella reformer torde väl vara mogna att med det första genomföras: det gäller dopritualet, möjligen en del bönesätt samt sättet för infogande av skriftermål i högmässan. På andra punkter torde mer vara att vinna genom anstånd än forcering. Där emot kunde man redan nu ta i övervägande, huruvida icke en kompletterande samling av ritual borde utarbetas för fritt bruk vid sådana tillfällen i församlingens liv, som icke förutsetts i den egentliga handboken — härigenom kunde också behovet av större rikedom och omväxling tillgodoses, utan att de officiella formulären behövde röras. Här borde också tidegudstjänsterna tills vidare ha sin plats.

Vi ha redan inledningsvis påpekat kyrkosångsrörelsens stora betydelse som en faktor i det liturgiska arbetet. Redan dess tillvaro är en garanti för, att detta arbete icke kommer att avstanna. Men det är därför också av synnerlig vikt, att denna rörelse ledes så, att den verkar stärkande, främjande och icke i stället upplösande på vår gudstjänsts vedertagna former, dessa for-

mer, för vilka vi måste vara djupt tacksamma och på vilka vi ha att bygga vidare enligt deras egenart. Först och främst måste därför kyrkosångsrörelsen verka för att hos sina medlemmar främja kunskapen om och kärleken till vår liturgi. Okunnigheten är på detta område stor och medför allvarliga risker. Blott en verklig vördnad inför liturgien skall kunna ge våra kyrkosångare en rätt syn på deras uppgift, lära dem att de först och främst ha att vara liturgiens tjänare. Här föreligger en dubbel fara: att å ena sidan kyrkokörernas bidrag bryta av mot liturgiens stil, och därigenom verka störande, men det fortgående arbetet på kyrkosångens område torde göra denna risk allt mindre —; å den andra sidan, och detta är mindre allmänt beaktat, kan körens lust att låta höra sig förrycka gudstjänstens proportioner, beröva denna dess levande rytm. Allt, som i minsta mån tenderar att ge högmässan tycke av konsert, är utan vidare förkastligt. Kören måste tjäna, ej härska. Därför borde dess arbete så långt möjligt direkt tas i liturgiens tjänst. Den ofta hörda invändningen, att intet får göra intrång på församlingens aktiva deltagande genom psalmsången, har väl sitt allmänna berättigande, men verkar dock något abstrakt, då man betänker, i hur ringa grad många församlingar göra bruk av denna sin rätt. Förvisso är det en trängande uppgift att åter lära vårt kyrkofolk att sjunga sina psalmer. Men å andra sidan vore måhända något större frihet här på sin plats. Antalet psalmer hör icke till de moment, som nödvändigt behövde vara fastslagna av liturgien. Varför kunde icke församling och kör få tävla om vem som bäst kan tjäna gudstjänstens skönhet och glädje? Intet bör hindra den verkliga

sjungande församlingen att av hjärtans lust prisa och lova sin Gud — men hellre en god körsång än en dålig församlingssång. Varför skulle ej någon gång kören få helt överta *Kyrie* och då låta de klassiska sättningarna komma till användning (gärna på grekiska och i niofaldig gestalt)? Ömtåligare är måhända *Laudamus*, där församlingens aktivitet ej torde böra inskränkas. Vilken tacksam uppgift den nicenska trosbekännelsen erbjuder för kören har förut påpekats. Denna bör i sådant fall få omedelbart efterföljas av predikan. Överhuvud synes nuvarande anordning, som då körsång ingår efter den lästa tron, likväl kräver en psalm före predikan, snarast tjäna den långsläpighetens anda,

som med all makt bör bekämpas. I nattvardsmässan kan tillredelsepsalmen lämpligen ersättas av en offertoriehymn av kören. Detta synes också vara avsett i Handboks-förslaget. Det sagda torde tillräckligt belysa, vad jag här velat betona. Utanför högmässan öppna tidegudstjänsterna som nämnt det vidaste arbetsfält för kören. Över huvud gäller i fråga om kyrkosången och liturgien detsamma som på det nutida kyrkolivets andra områden. Uppgiften är att leda in de frivilliga krafternas arbete som livets och förnyelsens källsprång i kyrkans gamla organism.

Yngve Brilioth.

II.

Den skrivelse, som de i dec. 1925 för utarbetande av förslag till Handbok för svenska Kyrkan tillkallade sakkunnige till Konungen den 31 aug. 1926 ingivit, innehåller följande passus: »sakkunnige skulle önska längre arbetstid för en så stor och ömtålig uppgift», och dåvarande kyrkoherden biskopen Stadener säger i sitt till förslaget fogade »Särskilda yttrande», »att denna handboksfråga synes mig vara större och mera svårlöst än någon annan». Båda dessa uttalanden visa några av de orsaker, som föranlett, att handboks-förslaget lider av brister i vissa hänseenden.

Vid studerandet av det framlagda förslaget finner man också snart, att bl. a. de rent musikaliska momenten i detsamma i flera fall ej fått den utformning, som hade varit önskvärd och att dessa moment ej i allo verka väl genomtänkta: de ha i ej ringa grad lidit av brådskan. — Låtom oss se till, huru förslaget behandlar det musikaliska i högmässan!

Inledningsantifoniernas texter äro icke alla sådana, att de lämpa sig för musikalisk behandling; om detta har sin grund i mindre lämpligt textval, eller däri att de föreslagna texterna enligt nya bibelöversättningen förlorat mycket av sin gammaldags stämning och sin bredd, därom kan säkerligen bli frågan. Långfredagen saknar liksom nu antifoni, men bör väl ha en sådan; det finnes knappast vägande skäl för motsatsen. Beträffande antifonierna är det dessutom en annan sak, som bör övertänkas: om ingen liturg finnes och alltså prästen måste läsa, är det då icke bättre att *hela* antifonitexten *läses* av prästen och svar sålunda ej förekommer, än att den ena delen *läses* från altaret och svaret *sjunges* från orgelläktaren? Det blir i senare fallet ingen helhetsverkan. Det bästa sättet är säkerligen, att, om kör finnes, antifonien utföres av *kantorn* eller en *körmedlem* med svar från kören. Förslaget borde lämnat anvisning i antydda riktningar.

Efter *Kyrie* må prästen enligt noten å sid. 21, kunna läsa något av vissa skriftspråk och församlingen därefter kunna sjunga *Amen*. Bättre vore, om det bestämdes att, därest dylikt skriftspråk läses, *Amen* skall sjungas av församlingen, varigenom man undgår ett särskilt anslag till det följande *Gloria*, utan prästen kan få ton omedelbart ur *Amen*. Det i samma not inryckta medgivandet, att *Gloria* må kunna sjungas av kören, bör hälsas med odelad tillfredsställelse; däremot kan nog diskuteras om lämpligheten att utföra »Vi prisar Dig» även på alla sön- och helgdagar mellan Påsk och Pingst, vilket föreskrives å sid. 22. »Vi prisar Dig» bör väl fortfarande vara reserverat för kyrkoårets högtidsdagar.

Utförandet av trosbekännelsen har förslaget gestaltat ganska oklart. Om vår vanliga trosbekännelse säges, att *den* skall läsas av prästen; om den trosbekännelse, som på högtidsdagar må kunna brukas, att *den* kan läsas eller sjungas; i st. f. *Tron* kan *Credo*-psalmen sjungas av församlingen. Varför skall av prästen den ena bekännelsen enbart läsas, under det den andra även må kunna sjungas? Den meningen må uttalas, att *båda* böra kunna läsas eller sjungas.

Då *Tron* av församlingen sjunges, bortfaller predikstolspsalmen. Om hymn förekommer, skall denna vara placerad strax före nämnda psalm, men då *Credo*-psalmen utföres och sålunda blir predikstolspsalm, är den placerad efter denna; möjligen skulle kunna tänkas, att då efter *Credo*-psalmen hymn förekommer, predikstolsversen finge kvarstå. — Å sid. 30 föreskrives, att på vissa helgdagar evangeliebönen må kunna utföras före allmänna kyrkobönen; då den i detta fall väl kan betraktas som ett slags högtids-

bön, bör församlingen sjunga *Amen*; — härom finnes emellertid intet nämnt. Att allmänna kyrkobönen återfått sitt av församlingen sjungna *Amen* är riktigt. — Enligt förslaget må i *nattvardsmässans* början en hymn kunna utföras. Men orden lyda: »Först sjunges en tillredelsepsalm. Här må en hymn kunna utföras.» Är meningen den, att hymnen skall komma efter psalmen, så bör ordet »*här*» utbytas mot »*härefter*», och är det avsett, att hymn kan stå i st. f. psalm, så må orden »*i dess ställe*» användas. Ett förtydligande behöves.

Instiftelseorden skola enligt förslaget *icke* sjungas; det hade varit gott, om de sakkunnige tagit steget fullt ut och föreskrivit, att även *Pax* skall läsas, ej sjungas. Säkert är, att efter *Helig* den uttalade hälsningen till nattvardsgästerna verkar mera.

Många meningar ha uttalats om, när det efterföljande »O Guds Lamm» skall intonas, och förslaget har stannat för den meningen, att detta skall ske, *då utdelandet börjar*, och att det skall sjungas av församlingen. Detta förorsakar, att någon tid förflyter, innan nattvardsgästerna hinna fram, varigenom avsnittet mellan »Herrens frid» och »O Guds lamm» kan bli ganska avsevärt och måste fyllas med preludium. Om »O Guds lamm» sjunges, innan gästerna gå fram — den meningen har också framkommit — så vinner man visserligen, att »O Guds Lamm» kan komma omedelbart på »Herrens frid», men man möter i stället den svårigheten, att nattvardsgästerna kanske omedelbart efter fridshälsningen gå fram, och att »O Guds Lamm» tonar under en viss oro.

Förslaget har kvar föreskriften, att psalmer skola under nattvardsutdelningen sjungas. På flera plat-

ser i vårt land följes icke detta; ett förhållande, som för övrigt även framhölls vid sista kyrkomötet, vilket framgår av dess protokoll.

Man hade nästan hoppats, att de sakkunnige skulle i detta fall ha kommit med ett »i dess ställe må kunna» el. dyl. Då så ej skett, må det kanske ej anses vara ur vägen, om några önskemål uttalas rörande musiken under utdelningen.

Enformighet och dess följder kunna bli fiender, svåra att övervinna. Om nattvardsgästernas antal är stort och utdelningen beledsagas av psalm efter psalm, kan ej undvikas, att enformighet lätt uppstår, och den är farlig. Vi kunna säkerligen undgå en sådan. Vid stora nattvardsgångar bör den beledsagande psalmsången någon gång tystna. Ett dylikt avbrott sker lämpligast vid ombyte av psalm, men *kan* även ske inuti en längre psalm vid passande avsnitt. Ett annat sätt är att vid avbrottet i psalmsången utföra lämplig orgelmusik. Mot detta senare invändes möjligen, att organisten ej alltid ur egen fatabur kan göra den för tillfället lämpliga musiken, men nog kan musik i så fall anskaffas. Vad här anförts, tillämpas redan på sina håll.

Handboksförslaget innehåller föreskriften, att »Böjen edra hjärtan» och den följande »Välsignelsen» skola *läsas*. Måtte den föreskriften *följas* mera i framtiden! — I förslaget om *högmässa med infogat skriftermål* märkes den bestämmelsen, att avlösningen kan avkunnas med något av vissa Skriftens språk; men under det att ritualen för *högmässa med predikan och nattvard* medgiver, att *Amen* må kunna sjungas efter nämnda skriftord, som där kunna insättas emellan *Kyrie* och *Gloria*, så är detta *Amen* icke alls nämnt i ritualen för *högmässa*

med *infogat skriftermål*. Förekommer församlingens *Amen* på förra stället, så bör det även finnas på det senare, men — såsom förut är sagt — det bör föreskrivas, att det *skall* sjungas.

I samband med högmässan må litanian bli föremål för en kort undersökning.

Ofta förekommer det ej, att litanian i sin helhet sjunges, liturgen utför vanligen endast vissa delar t. ex. början och slutet, men läser det övriga och församlingen svarar. Sant är, att litanian, då den mäsas, kan verka väl lång, och detta är säkerligen en orsak till att även en duglig liturg drar sig för att mässa hela. I förslaget finnes emellertid också en förkortad form, som i hudsak passar för sångligt utförande. Fråga är, om det icke borde föreskrivas, att då hela litanian sjunges av präst och församling, en kortare form skall användas. I förslagets litanian, både den längre och den kortare, är det i slutet nu förekommande *Kyrie* struket, vilket kan anses vara till fördel. Mot litanian kan i övrigt anmärkas, att den i någon mån saknar, vad som behöves för att den skall kunna klädas i den lämpliga musikaliska dräkten.

Behandlingen av *ottesången* och *aftonsången* kan ge anledning till några reflexioner. Förslaget ger tillfälle åt *ottesången* att i viss mån breda ut sig, i det den kan få altartjänst både före och efter predikan och psalmantalet blir 4 i st. f. 2. Ingalunda kan det vara ur vägen, om vid vissa tillfällen dess ritual blir *något* rikare, dock skulle jag vilja göra ett undantag: i likhet med en viss prästman har jag den åsikten, att en *svensk julotta* bör bestå av »Var hälsad, sköna morgonstund», predikan, en hymn — om så är möjligt — samt sist Ps. 63; intet annat. — Men förslaget har i

vissa fall gjort ottesångsritualet så rikt, att hela gudstjänsten nästan smakar matutin; i så fall hade det väl varit bättre, att då morgongudstjänsten skall göras rikare, föreskriva matutinformen. Aftonsångsritualet har däremot fått nöja sig med att såsom nu få altartjänst endast *efter* predikan och verkar därför litet styvmoderligt behandlat i jämförelse med ottesången. Aftonsången borde mera få göra skäl för sitt namn; den tyckes i stället bli en enklare *eftermiddagsgudstjänst*. De sakkunnige ha tydligen ansett ottesången böra mera framträda. Måhända har den mening berättigande, som i Norsk Kirkeblad uttalas, nämligen att »aftonsången överlevat sig själv, i den form den nu har». Sakkunnige ha möjligen ej velat röra vid aftonsången just i känslan av, att en annan form bör komma i den nuvarande aftonsångens ställe. I förslagets både ottesångs- och aftonsångsritual är församlingens *Amen* efter Fader vår struket: det bör emellertid finnas, särskilt då Tackom och lovom följer.

Liksom förslaget alltså upptager en bredare form av ottesång, låter det även *veckopredikningarna* i några fall få en viss bredd, i det att dessa, då de hållas på morgonen, kunna få samma form, som den större ottesången. Det förefaller som om detta i någon mån kan vara väl mycket och ställa även denna gudstjänst i en viss disproportion till vår aftonsång. För *rättegångsgudstjänsten* gäller samma anmärkning rörande dess rikare form.

Vända vi så uppmärksamheten till *skriftermålet före högmässan*, finna vi med tillfredsställelse, att förslaget återupptagit slutpsalmen.

Ett nytt tilltalande ritual för *skriftermål i samband med natt-*

vardsmässa ensamt har framlagts. Dock kunna några påpekanden rörande detsamma göras: ett par av de texter, som äro ämnade att sjungas av församlingen borde varit knappare, och vissa egendomligheter å sid. 167 kunde varit borta. Det säges nämligen där, att skrifftetaket kan hållas antingen från altare eller predikstol; i senare fallet avslutas det med slutönskan, varpå följer psalm, under vilken prästen går för altaret. Men förslaget innehåller också en föreskrift om, att *i st. f. psalmen* eller *efter* densamma församlingen må kunna sjunga »Herre, förbarma dig». Ja, nog hinner prästen komma från predikstolen till altaret, om detta »Herre» kommer *efter* psalmen, men svårare blir det för honom — ja, troligen omöjligt — att hinna, om psalmen utbytes mot »Herre, förbarma dig».

I förslagets båda ritualer för *barngudstjänst* och *ungdomsgudstjänst* bör *Amen* efter *Fader vår* sjungas av församlingen. I dessa ritualer upptäcker man något ganska överraskande: där säges, att »*gudstjänsten avslutas med orgelspel*». Det slutliga orgelspelet anses alltså här höra till gudstjänsten och ej vara något som kommer efter dennas slut. Märkvärdigt är då, att icke även i förslagets ritual för *högmässa* en dylik bestämmelse intagits. Där likaväl som i barngudstjänsten skulle det avslutande orgelspelet tydligt anvisas sin rätta plats. Som det nu är, anses kungörelseläsandet nästan förr höra till gudstjänsten, än orgelns avslutande toner.

Dopritualet kan utökas med psalmsång och viss mässning. Akten kan avslutas därmed, att prästen säger eller sjunger »Ära vare Fadern» etc., och att församlingen må kunna svara: »Såsom det var

av begynnelsen» etc. Det framgår ej, om församlingen skall *sjunga* svaret, men detta är nog meningen. I så fall bör församlingen endast svara, om prästen *sjunger; läser* denne, så bör han läsa hela lovsången, vilket även är föreskrivet på samma ställe.

Vid omnämnandet av inledningsantifonierna i högmässan uttalade jag den åsikten, att om prästen icke mässar, antifonitexten bör i sin helhet läsas av honom och jag hyser samma åsikt, då fråga är om *jordfästningsantifonierna*. Antifonier böra vara växelsånger, ej *omväxlande* tal och sång.

Det vore frestande att gå ännu djupare in i en undersökning, än vad här är gjort; dock må det nu sagda få utgöra några prov på handboksförslagets behandling av de musikaliska momenten.

De anförda proven visa hän på att förslaget ej är så alldeles bra, då man särskilt fäster sig vid de delar av detsamma, som skola bli föremål för musikalisk behandling, och anmärkningarna kunna sammanfattas i några punkter:

1) förslaget är icke överallt tydligt, utan kan ge anledning till mindre önskliga variationer och bereda tillfälle till att det personliga tycket otillbörligt inkräktar,

2) de för sångligt utförande valda texterna äro flerstädes olämpliga och svåra att få passande musik till;

3) det lider av en del inkonsekvenser.

Förslaget har dock den grundförtjänsten, att det vill låta musiken mera än förut vara med, då det gäller att göra våra gudstjänster rikare. De sakkunnige ha ej kunnat nå det resultat i detta hänseende, som eftersträfvats.

Och detta har sina skäl, av vilka några redan i början av denna undersökning påvisats. Men det finnes flera, och av dem ett alldeles påtagligt: de sakkunnige ha bland sig ej räknat någon kyrkomusiker.

Ett mycket märkligt förhållande var, att när vår psalmbok ordnades, ingen representant för den kyrkomusikaliska sakkunskapen fick säte och stämma i psalmbokskommittén. Samma har förhållandet varit vid utarbetandet av Handboksförslaget. Bland de sakkunnige borde funnits en i tjänst varande, framstående och särskilt i det liturgiska väl bevandrad kyrkomusiker. Denne skulle ej vara tillfälligt adjungerad, kyrkomusikaliskt sakkunnig, utan tillhöra de sakkunnige såsom ordinarie medlem. Man har ej lätt att förklara, varför, då kyrkans Handbok skall ordnas, icke *både* prästens och kyrkomusikerns erfarenhet och kunskap tages till hjälp. Båda två kyrkans tjänare samarbeta ju i gudstjänsten: borde de då icke kunna beredas tillfälle att gemensamt få utforma kyrkans Handbok? Det självklara häri må väl erkännas!

Det självklara i, att det skulle gagna Sveriges kyrka, måste väl även erkännas.

Svante Sjöberg.

Diskussionen:

Professor G. Aulén: Tiden är knapp. Jag vill emellertid försöka att så kort som möjligt säga en sak, som ligger mig om hjärtat.

Diskussionen kring det nya handboks-förslaget har, såsom professor Brilioth sade, icke alltid varit särdeles uppmunrande. Det har förekommit sådant, som

varit beklämmande, ja, jag tvekar icke att säga upprörande. En sådan sak vill jag här draga fram och belysa.

En god pedagogisk regel lär säga, att frågor icke böra formuleras så, att svaren läggas i munnen på dem som tillspörjas. Gäller denna regel, torde icke det bekanta frågeformulär, som är infört i All-

männa svenska prästföreningens årsprogram, kunna göra anspråk på någon alltför högrgradig pedagogisk visdom. En av de tillsporda kretsarna har emellertid velat göra saken ännu lättare genom att trycka och till ledning utsända också ett utförligt svar på de framställda frågorna. Jag vill här fästa uppmärksamheten på några satsar ur detta aktstycke från Torna- och Barakretsen i Lunds stift (kyrkoherde K. G. Hauffman deltog icke i beslutet).

»Handboksförslaget, av år 1926 är — heter det — rikt på uppslag, men är icke med tillräcklig klarhet orienterat efter reformationens evangeliska principer, vilka kräva, att Guds ord och tron förbli huvudstyckena i gudstjänsten. Det må sålunda icke tillståndas, att ordets nådemedel och trons tillägnande av ordet trängas i skuggan. Förslaget tenderar öppet till att, med förgåtande av denna lutherska sanning, åsidosätta ordet och upphöja sakramentet, vilket skulle komma att medföra ett utbytande av människans tillägnande av syndernas förlåtelse i bättring och tro mot hennes njutande av sakramentet såsom kanal för Guds nåd. Härmed skulle trons frälsningsväg ännu en gång i kyrkans historia få vika för den sakramental frälsningsväg.»

Detta är som synes en oerhörd anklagelse, riktad mot de män, som utarbetat det nya handboksförslaget: mot ärkebiskop Söderblom, biskop Hjalmar Danell i Skara, biskop Edvard Rodhe i Lund och pastor primarius Nils Widner. Dessa män skulle alltså vara i färd med att svika den evangeliska kristendomens principer och ha för avsikt att smugla in en helt annorlunda beskaffad kristendomssyn i vår handbok. Man frågar sig ovillkorligen: finns det någon saklig grund för en så grav och så uppseendeväckande anklagelse? Med en viss förvåning finner man då, att den enda motivering, som kunnat åvägbringas, är den omständigheten, att handboksförslaget velat medgeva möjligheten av att under vissa förhållanden nattvardsgång skulle kunna hållas med skriftermål utan skriftetal. Man må ha vilka meningar som helst om denna föreslagna åtgärd — men jag frågar: är det rimligt och ansvarsfullt att på denna grund rikta en så våldsam anklagelse mot några av vår kyrkas främste män? Det hela blir nästan groteskt, när man erinrar sig, att skriftetalet är av jämförelsevis sent datum, att det hållits nattvard i vår svenska evangeliska kyrka under tvåhundra år utan skriftetal samt att dylik ordning alltjämt ofta förekommer inom andra evangeliska kyrkor såsom t. ex. i vår norska systerkyrka. Det må väl

sägas, att anklagelsen icke står i någon rimlig proportion till den grund, på vilken den skall vila. Man må gärna för mig kämpa för att det icke skall få hållas nattvardsgång utan föregående skriftetal — men man må icke, såsom här skett, kämpa med grundlösa insinuationer och förgiftade vapen.

Insinuant är också tillvitelsen, att förslaget skulle komma att medföra »ett utbyte av människans tillägnande av syndernas förlåtelse i bättring och tro mot hennes njutande av sakramentet såsom kanal för Guds nåd». Man vill uppenbarligen säga, att förslaget skulle giva stöd åt en oevangelisk nådesuppfattning. Anklagelsen svävar så fullständig i luften, som någon anklagelse kan göra. Det finns icke ett ord, icke en stavelse i förslaget, som pekar i denna riktning. Men väl kan det ifrågasättas, om icke aktstycket från Torna och Bara självt visar tendenser till att hävda ett »njutande» av sakramentet av tämligen dubiös art. Jag fäster uppmärksamheten på följande uttalande: »Den i förslaget mellan prefationen och instiftelseorden inskjutna offertoriebönen bryter sönder det höga sammanhanget i nattvardsmässan på dess ömtåligaste punkt och riktar uppmärksamheten på nattvardsgästernas offer av sina »kroppar och själar» i stället för på Kristi ena och fullkomliga offer». Man vill alltså i detta sammanhang icke veta av den urkristna nattvardstanken på att även våra liv äro till för att brytas och utgivas i kärlekens tjänst. Man tolererar icke, att här tanken på kravet får träda fram samtidigt med tanken på den stora gåvan. Detta betyder i själva verket, att tanken på »njutandet» av sakramentet får göra sig gällande på ett skevt och ensidigt sätt.

Vid det senast hållna stiftsmötet i Lund framfördes i ett föredrag de synpunkter, som gå igen i Torna- och Barakretsens aktstycke. I diskussionen förklarade en äldre prost, att han icke från sin lutherska ståndpunkt kunde förstå talet om en rivalitet mellan det förkunnade ordet och Herrens nattvard. Prosten hade alldeles rätt. För Luther själv kunde det så mycket mindre vara fråga om någon rivalitet, som han ju gärna betraktade även nattvarden från förkunnelsens synpunkt: nattvarden hörde till de evangeliets vittnen, som åstadkommit, att evangeliet, trots allt, levat även »under påvedömet». Tankegången i aktstycket från Torna och Bara är i själva verket icke lutherskt utan reformert orienterad.

Låtom oss föra diskussionen om de viktiga handboksfrågorna från rent sak-

liga synpunkter! Det gäller församlingarnas uppbyggelse. Må denna synpunkt få bli den förhärskandel! Jag kan icke låta bli att stämpla stridssättet i de satser jag påtalat såsom ovärdigt. Men jag har

alltför hög tanke om det svenska prästerskapet för att tro, att de skulle kunna låta sig lockas i fällor med så pass giftiga lockbeten.

Meddelanden.

Detta nummer utsändes till alla deltagare i det sjätte allmänna svenska kyrkosångsmötet i Linköping såsom mötesredogörelse. Det åtföljes av musikbilaga, innehållande tvenne kompositioner av östgötakomponisterna musikdirektör H. Cederwall, Norrköping, och kantor D. Olson, Ekeby. Dessa kompositioner utfördes under kyrkosångsmötet.

Prenumeration för år 1928. Med detta dubbelnummer följer även prenumerationsblankett för år 1928. Redaktionen vädjar vördsamt till alla tidskriftens läsare att värva nya prenumeranter.

På grund av bristande utrymme måste åtskilligt för detta nummer avsett material stå öfver till det kommande. Bland dessa artiklar nämnas: Domprost Lizell: U. L. Ullman och det svenska gudstjänstlivet, G. Rosendal: Om predikans förnyelse, P. Stenberg: Norges organistförenings 7:e landsmöte samt av föredrag vid kyrkosångsmötet: biskop Eklunds: Till högmässa, två av geheimrat Smend: Heinrich Schütz och Evangelisk tysk kyrkomusik i nutiden, samt inledningsföredrag och diskussion om prästernas och kyrkomusikernas liturgiska och kyrkomusikaliska utbildning.

Tidskrift för Kyrkomusik och svenskt Gudstjänstliv.

anmäler härmed sin tredje årgång.

Under det kommande året skall tidskriften utkomma liksom hittills med ett sextonsidigt nummer i månaden, eller vid påfallande behov som dubbelnummer. Dess strävan skall alltfört vara att till församlingens tjänst söka föra fram olika till gudstjänstlivet hörande spörsmål.

Redaktionen påräknar för det kommande året medverkan av de bästa författare på det liturgiska området. Det skall vara red. angeläget att söka utvidga de förbindelser med särskilt de nordiska grannländerna, som påbegynts under detta år.

Vid denna, den andra årgångens utgång bringar red. sitt vördsamma tack till alla dem, som understött den i dess strävanden. Den vågar samtidigt att rikta en varm och inträngande vädjan till alla sina gamla prenumeranter och till alla läsare av detta nummer att medverka till att tidskriften under de kommande åren må finna en vidsträcktare spridning.

Redaktionen.

Tidskrift för kyrkomusik och svenskt gudstjänstliv kostar för år 1928 kr. 4: 50, och erhålles genom prenumeration å posten, genom bokhandeln eller genom rekvisition direkt från Gleerups förlag, Lund.

Oscar Stjerne:

En vandringsmans julvisa

tonsatt av Einar Eklöf

Sättning för en röst med piano Kr. 1:50

» » dam- eller barnkör » 0:30

Är en synnerligen vacker och till-
talande julsång.

Utkommen i dagarna hos

SVALA OCH SÖDERLUND

Kungl. Hofmusikhandel A.-B.
Stockholm.

Det bästa

i varje prisläge och det
största urvalet inom landet
av

Flyglar, Pianon, Orglar

finner Ni hos

Aktiebolaget

Förenade Piano- & Orgelfabriker

STOCKHOLM — GÖTEBORG — MALMÖ
NORRKÖPING — GÄVLE

Förmånligaste priser och bekvämaste
betalningsvillkor.

GULDMEDALJ i Karlstad 1927

GULDMEDALJ i Falun 1927

Tidskrift för Kyrkomusik och svenskt Gudstjänstliv

har som *medarbetare* lyckats förvärva de yppersta svenska författarna inom samtiden på de liturgiska, kyrkomusikaliska, hymnologiska o. a. till gudstjänstlivet hörande områden.

Tidskriften, som erhållit de bästa *omnämningen* från sakkunnigt håll, utkommer med ett *16-sidigt nummer* varje månad. Därtill medföljer — i regel kvartalsvis — en lös musikbilaga med klassiska eller moderna kompositioner för kör eller orgel.

Tidskriften är *oumbärlig* för varje präst, kyrkomusiker och körledare samt för en var av gudstjänstlivets frågor intresserad lekman.

Tidskriften betingar det *ringa priset* av kr. 4: 50 för årgång.

Tidskriften kan erhållas i *bokhandeln*, på *posten*, eller genom direkt rekvisition från *Gleerups förlag, Lund*.

Meddelanden.

Till kantorstjänsten i Norrköpings Ö. Eneby har kyrkorådet kallat följande fyra att avlägga prov: musikkörledarna G. Hugo Ramsten, Norrköping, Harry Löwenadler, Göteborg, E. G. Nyström och Sven Wistedt, Upplands-Bodarna.

Kantorsval. Till kantor i S:t Peters Klosters pastorat valdes den 2 okt. musikdir. Tryggve Wählin i Lund med 67 av 99 avgivna röster. Göteborgs Haga församling utsåg den 1 okt. till kantor den i 3:e rummet uppförde musikdir. Nils Folke Lundborg från Stockholm med 537 av 662 avgivna röster. Till kantor i Lundby församling i Göteborg valdes den 10 okt. den i 1:a rummet uppförde organisten Ernst Finnberg i Listerby med 119 av 127 avgivna röster. På kyrkostämman i Borås den 23 nov. valdes till organist vid Gustaf-Adolfskyrkan musikdir. Gustav Verner Ekström, Stockholm, med 307 röster av 439 avgivna. Till kantorer vid förenade tjänster ha valts: i Kjula O. Campbell, Hamra; i Ekeby E. Lundqvist därstädes; i Kil E. Österling, Kumla; i Rimbo G. Larsson, Svärdsjö; i Irsta N. Svanholm därstädes; i Gustav Adolf Ella Thorén därstädes; i Mo E. Nilsson därstädes; i Timrå K. V. N. Granström, Vivsta; i Vallda E. J. Holtz, Ytterby; i Tossene K. Dalheim därstädes; i Harmånger H. B. Wallin, Hög; i Hjo E. Söderberg, Vånga; i Ryttern L. H. V. Holmberg, Västra Harg, och i Ulrika A. Karlsson, Ukna.

Häftade årgångar av Tidskrift för kyrkomusik och svenskt gudstjänstliv för år 1926 kunna numera erhållas genom rekvisition direkt från Gleerups förlag, Lund, till ett pris av 4: 50.

Kyrkosångsmötets gruppgrafier. Deltagare i kyrkosångsmötet kunna erhålla de stora gruppgrafier av rikskören, Västergötlands körförbund, Linköpings stifts kyrkosångsförbund och Strängnäs stifts kyrkosångsförbund från Atelier Stenhardt, Linköping. Pris för det förstnämnda 5 kronor, för de senare 3 kronor stycket.

Sveriges Kyrkosångsförbunds Centralråds sammanträde. I samband med kyrkosångsmötet i Linköping höll Centralrådet sammanträde å Domkapitlets sessionsrum fredagen den 14 oktober under kyrkoherde F. M. Allards presidium.

Vid sammanträdet beslötos en del ändringar i stadgarna. Den viktigaste av

dessa innebar, att bestämmelserna om förbundsdirigenter skulle utgå. Då förbundsdirigenter skulle inträda till funktion först vid de större gemensamma kyrkosångshögtiderna och dessa icke borde förekomma oftare än vart 6 eller 9 år, ansågs lämpligare att vid dessa tillfällen förbundsdirigenten i den stiftssammanslutning, inom vilkens stift kyrkosångshögtiden hålles, inträder som rikskörens ledare.

C. R. beslöt trycka samt till körernas medlemmar distribuera stadgarna.

Ett förslag till förbundsmärke förevisades. Detta var uppbyggt på samma motiv som det mötesmärke, som av fröken Carin Adelswärd utarbetats för kyrkosångsmötet. Från firman Sporrang i Stockholm förelåg offert om tillhandahållande av ett sådant märke i form av brosch eller nål, till ett pris av 1: 50 pr st. vid en minsta upplaga av 1,000 ex. Ärendet bordlades till januarisammanträdet.

En förteckning över samtliga till Kyrkosångsförbundet hörande körer, upptagande körernas och körledarnas namn och adress samt antalet sångare, skulle snarast utarbetas samt införas i Kyrkosångsförbundet.

Frågorna om anordnande av en kyrkosångens dag och körledarekurs bordlades för behandling vid det ordinarie sammanträdet i Stockholm instundande januari.

Behovet av körledarekurs vitsordades kraftigt av närvarande körledare vid det sammanträde för dessa, som samma dag var anordnat av Linköpings stifts kyrkosångsförbund å Frimurarehotellet. Frågan inleddes av domkyrkokantor H. Colleen, Uppsala. I diskussionen framkastades även tanken på att genom kyrkosångsförbundets organ få till stånd en utbildningskurs per korrespondens.

Gemensamt sammanträde mellan Kyrkosångens Vänners Centralkommitté, Sveriges Allmänna Organist- och Kantorsförenings Centralstyrelse och Sveriges Kyrkosångsförbunds Centralråd hölls å Stora hotellet i Linköping söndagen den 16 oktober. Vid detsamma beslöts, att organisationerna, för åstadkommande av ett intimare samarbete dem emellan, skulle utse en samsamarbetskommitté, vilken skulle bestå av de tre ordförandena.

Ny orgel. Vintrosa kyrka, Strängnäs stift, kommer enligt kyrkostämmobeslut den 23 okt. 1927 att förses med ny kyrkorgel; kyrkorådet har nu köpt Karlstads Betlehemskyrkas orgel för ett pris av 5,000 kr. Orgeln är byggd år 1909 av firma E. A. Setterqvist, Örebro.

Ledigförklarade kyrkomusikertjänster.

A) Utan förening med folkskolläraretjänst:

Organist- och kyrkosångsbef. vid *Luleå domkyrka* sökes före 19 dec. Lön: 2500 kr. + ålderstill. 500 kr. efter 5 års tjänstgöring + dyrtidstill. f. n. 30 %.
Kantors- och kördirigentbef. i *S:t Görans församling* i Stockholm sökes före 1 febr. 1928 (adr. Kyrkorådet, Fleminggat. 56). Arvode 2000 kr.

B) Förenade med folkskollärar- och klockartjänst:

I *Andrarum*, Krist. l., sökes före 14 dec. (adr. Lövestad). Org.- och klocklön 500 kr. + 80 kr. i ber. avkastn. av boställe.

I *Hamneda*, Kronob. l., sökes före 14 dec. (adr. Boarp). Org.- o. klocklön 600 kr.

I *Ytterby*, Gbgs o. Boh. l., sökes före 16 dec. (adr. Kungälv). Skolform C 1, framdeles B 1; slöjd, forts.-skola: Org.- o. klocklön 600 kr.

I *Sävarred*, Skarab. l., sökes före 27 dec. (adr. Vinninga). Skolform B 1; forts.-skola, slöjd. Kantorslön 400 kr. + boställsjord om 2,5 hektar.

I *Rätan*, Vbott. l., sökes före 27 dec. (adr. Rätansbyn). Skolform B 1, forts.-skola. Klock.- o. org.-lön 500 kr.

I *Lena*, Älvsb. l., sökes före 27 (adr. Östadkulle). Org.- o. klocklön 700 kr. Org. ex. ej oblig.

I *Holmedal*, Värm. l., sökes före 28 dec. (adr. Holmedals-Bergerud). Skolform C 3; framdeles B 3. Org.- o. klocklön 600 kr.

I *Tjureda*, Kronob. l., sökes före 30 dec. (adr. Tolg). Klocklön 200 kr., org.-lön 300 kr.

3:e förslagsrummet i *Ravlund*, Krist. l., sökes före 2 jan. 1928 (adr. v. ordf., Havängen, Ravlundabro). Skolform B 2. Klock.- o. org. lön. 500 kr. + 120 kr. i avk. av bost. Komm.-skatt 3,60 kr.

I *Börtrum*, Österg. l., sökes före 13 jan. Skolform B 2.

I *Herrestad*, Gbgs o. Bohus l., sökes före 17 jan. (adr. Skredsvik). Forts.-skola, slöjd. Klock.- o. org.-lön 700 kr.

Meddelanden.

Bach-sällskap i Göteborg? Göteborgs stiftskrets av Kyrkosångens Vänner har enligt vederbörligt tillstånd upptagit kollekt i stiftets kyrkor innevarande år. Kretsen anordnade förra året en kyrkosångsdag med evangeliskt program — säkerligen den första i sitt slag i vårt land — men därmed voro ock tillgångarna så gott som uttömda, och bättre har det ej blivit genom musikstunden vid prästmötet, som allmänt mottogs med tillfredsställelse och tacksamhet. Kretsen behöver nu kollekt för att kunna fortsätta sin verksamhet, och denna kollekt torde kunna påräkna uppmärksamhet minst lika väl som åtskilliga andra av de årliga kollekterna.

Stiftskretsens verksamhet har jämte

sina förutvarande uppgifter, t. ex. att understödja kyrkokörer i landsförsamlingar, kommit att omfatta en ny sådan, vilken framträtt vid de båda ovannämnda musikstunderna: att främja kännedomen och utförandet av *Seb. Bachs* storverk på det kyrkomusikaliska området. Härtill räcka nu ingalunda K. S. V:s egna resurser, men det initiativ som tagits, kunde möjligen sätta för saken intresserade i rörelse — tanke har framkastats om bildande av ett *Bach-sällskap* i Göteborg. Och det har talats åtminstone om *möjligheten* att där liksom i Stockholm kunna få utförd *Bachs mässa i h-moll*, det upphöjdaste av alla kyrkomusikaliska verk — om ej av all musik överhuvud.

PÅ C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG HAR UTKOMMIT:

Av **PREBEN NODERMANN:**

Kapellmästare vid Lunds Domkyrka.

PRELUDIER vid gudstjänsten. Pris 2 kr.

SMÅ KORALPRELUDIER för gudstjänsten. Pris 2 kr.

TRESTÄMMIGA MOTETTER (Lunds Domkyrkas Körsång 1—5). Pris 1 kr.

1. Kom, Guds dyra gåva! 2. Vid min Jesu sida. 3. Väktare av himlens bud.
4. Hjorten häftigt längtar. 5. Lovom Herran!

HÖGTIDSKÖRER (Lunds Domkyrkas Körsång 6—10).
Pris 1 kr.

6. Hoslanna. 7. Ära. 8. Det är en ros utsprungen. 9. Ditt huvud, Jesu,
böjes. 10. Vid Reformationsfest.

TRE- OCH FYRSTÄMMIGA MOTETTER (Lunds
Domkyrkas Körsång 11—14). Pris 1 kr.

11. Mitt hjärta, Jesu, denna dag. 12. Du tålig var. 13. Lovpsalm. 14. Kristus är uppstånden.

ANDLIGA KÖRSÅNGER för hemmet. Pris 1 kr.

1. Upp, psaltare och harpa! 2. Din klara sol går åter opp. 3. Livets färd.
4. Hur länge. 5. O Gud, till dig jag flyr.

UNGDOMSKÖRER för högre allmänna läroverk. Pris 1 kr.

1. Vår svenska fana. 2. Till Norden. 3. Sångarglädje. 4. Friheten.
5. Engelbrektsmarschen.

TJUGOTRE BARNVISOR för svenska skolor och hem
av *J. Nyvall*. Pris 50 öre.

»Det skall i få ord sägas, att dir. Nyvall, organist i Solna kyrka och sånglärare vid samtliga skolor i församlingen, i detta verk visat sig vara den insiktsfulle pedagogen och den varme barnavännen i lika hög grad, som han är den borne musikern. Man väntar, att sångsamlingen skall komma att ståta med det bekanta: »Veni, vidi, vici».

Genom det ackompanjemang, som är tillagt varje sångnummer, blir arbetet lika kärkommet för den lille eller de små i hemmet som i skolan, där det ju eljest är »massverkan» som livar och stöder utförandet. Och den praktiska åtgärden är vidtagen, att vid föredragning av ett nummer, vilket som helst, bladet icke behöver vändas.

Sånghäftet, som har vårdad utstyrsel och gör intryck av soliditet och hållbarhet, är häftat i stark, böjlig kartong, säljes till det oväntat billiga priset av 50 öre — något som är överkomligt för varje liten »sångare».

John Morén i Folkskolans Vän.

